

BRT

จดหมายข่าวราย 3 เดือน

โครงการ BRT ฉบับที่ 18 ประจำเดือนมีนาคม 2549

<http://brt.biotech.or.th>

NEWSLETTER

โครงการพัฒนาองค์ความรู้และศึกษานโยบายการจัดการทรัพยากรชีวภาพในประเทศไทย : Biodiversity Research and Training Program

การประชุมวิชาการประจำปีโครงการ BRT ครั้งที่ 9

10 ปี BRT ก้าวไกล

มีชุมทรัพย์และภูมิปัญญาไทยมาแสดง

สารบัญ

เปิดโลกวิชาการ.....3

- 3 10 ปี BRT ก้าวไกล มีชุมชนทรัพย์
และภูมิปัญญาไทยมาแสดง
- 6 ชุมนิทรรศการ ‘ปฏิบัติการท่ามกลางธรรมชาติ’
- 22 ไปสเตอร์ : หน้าต่างงานวิจัย

คุยข่าววิชาการ.....24

- 24 ‘An Introduction to the Microsnail of Thailand’
ตำราหอยทากจิ๋วที่ดีที่สุดในประเทศไทย
- 25 ผลงานวิจัย BRT ยื่นจดสิทธิบัตร
- 27 ‘แวนปีกแมลงทับสยาม’ เฟรนด์ชนิดใหม่ของโลก

บุหงาสีหาม.....30

- 31 ความหลากหลายทางชีวภาพ วัฒนธรรม และสังคมไทย
- 31 พืชมีประโยชน์วงศ์เปื้อน
- 31 Thai Fungal Diversity

แมลงปอบอกข่าว.....32

- 33 BRT-TOTAL ร่วมศึกษาความหลากหลาย
ทางชีวภาพทางทะเล
- 35 ผู้บริหาร ปตท. เยี่ยมพื้นที่พุนองปลิง
- 36 ครูเครือข่ายร่วมใจพัฒนาศูนย์สิ่งแวดล้อมศึกษา
ป่าชุมชนบ้านพุเตย

ศ. วิสุทธิ ใบไม้ กล่าวว่

“เมื่อกล่าวถึงผลงานต่างๆ ของโครงการ BRT ที่ได้ดำเนินการมาเป็นเวลา 10 ปี ที่ประสบความสำเร็จก็มี ที่ล้มเหลวก็มาก หากพูดถึงความสำเร็จก็ถือว่าเป็นประสบการณ์ที่ดี และเมื่อกล่าวถึงความล้มเหลวเราก็ถือว่าเป็นบทเรียนที่น่าจดจำ ความล้มเหลวหากไม่กล้าพูดว่าล้มเหลวเพราะกลัวถูกตำหนินั้นถือว่าเป็นความล้มเหลวจริงๆ แต่ถ้าหากกล้าพูดกล้าบอก สิ่งนั้นย่อมถือว่าเป็นแสงสว่างที่จะนำเราไปสู่เป้าหมายได้อย่างสมบูรณ์”

โทมัส อัลวา เอดิสัน กล่าวไว้ว่า

“ก่อนที่จะประดิษฐ์หลอดไฟได้เป็นผลสำเร็จนั้นเขาต้องทำการทดลองประดิษฐ์นับพันนับหมื่นครั้ง แต่นั่นไม่ใช่ความล้มเหลว เขาเพียงแต่ค้นพบวิธีการที่ทำให้หลอดไฟไม่สว่างกว่าหมื่นวิธีและค้นพบวิธีการที่จะทำให้หลอดไฟสว่างเพียง 1 วิธีเท่านั้นเอง”

บรรณาธิการ

เมื่อช่วงเดือนตุลาคม 2548 ที่ผ่านมา คงจำกันได้ว่าโครงการ BRT ได้จัดการประชุมวิชาการประจำปีโครงการ BRT ครั้งที่ 9 เนื่องในโอกาส ครบรอบการดำเนินงาน 10 ปี ของโครงการ BRT ซึ่งมีคำขวัญการจัดงานว่า “10 ปี BRT ก้าวไกล มีชุมชนทรัพย์และภูมิปัญญาไทยมาแสดง” นอกจากกิจกรรมทางวิชาการบนเวทีที่หลากหลายแล้วยังมีการจัดแสดงนิทรรศการในหัวข้อ “ปฏิบัติการท่ามกลางธรรมชาติ” ที่แสดงถึงคุณค่าและศักยภาพความหลากหลายทางชีวภาพของไทย ไม่ว่าจะเป็นไร่น้ำนางฟ้า เฟิร์นและกล้วยไม้ หอย สหรัย ฟอสซิล ไม้ดอกหอม จุลินทรีย์ และวิถีไทอีสาน ที่ได้นำวิถีระดับแนวหน้าของประเทศมาจัดแสดงนิทรรศการความหลากหลายทางชีวภาพที่หาได้ยาก พร้อมกับกลุ่มนักวิจัยรุ่นใหม่ไทพินที่มาร่วมเปิดตัวอย่างเป็นทางการ ซึ่งเรื่องราวต่างๆ ที่เกิดขึ้นในการประชุมครั้งนี้ กองบรรณาธิการได้เก็บรายละเอียดถ่ายทอดผ่าน BRT Newsletter ฉบับนี้ มาให้ท่านผู้อ่านทั้งที่ได้เข้าร่วมประชุมและไม่ได้เข้าร่วมประชุมได้อ่านกันอีกครั้ง พร้อมข่าวคราวมากมายใน “คุยข่าววิชาการ” และ “แมลงปอบอกข่าว” ที่นำมาฝากกัน

ที่ปรึกษา ศ.วิสุทธิ ใบไม้ / รศ.สมโภชน์ ศรีโกสามาตร บรรณาธิการบริหาร รังสิมา ตันตทเลขา บรรณาธิการ เอื้องฟ้า บรรเทาวงษ์ กองบรรณาธิการ ถาวร สาริมาณนท์ / ทรงพล หนูบ้านเกาะ

บทความใน “BRT Newsletter” เป็นความคิดเห็นและทัศนะของผู้เขียนแต่ละท่าน โครงการ BRT ไม่จำเป็นต้องเห็นด้วยเสมอไป

การประชุมวิชาการประจำปี

โครงการ BRT ครั้งที่ 9 :

10 ปี BRT ก้าวไกล

**มีชุมทรัพย์และ
ภูมิปัญญาไทยมาแสดง**

10 ปี BRT ก้าวไกล มีชุมทรัพย์และภูมิปัญญาไทยมาแสดง เป็นคำขวัญของการจัดประชุมวิชาการประจำปีโครงการ BRT ครั้งที่ 9 ที่จัดขึ้นเมื่อวันที่ 10-13 ตุลาคม 2548 ที่โรงแรมโซฟิเทล ราชาออดิด ขอนแก่น ซึ่งแสดงให้เห็นถึงโอกาสพิเศษที่มีใช้จะมีเพียงการบรรยายพิเศษ การเสวนา การนำเสนอผลงาน และการจัดโปสเตอร์เท่านั้น การประชุมครั้งนี้ยังมีการจัดนิทรรศการที่แสดงให้เห็นถึงความร่ำรวยและศักยภาพของทรัพยากรชีวภาพของไทย ภายใต้หัวข้อ ‘ปฏิบัติการท่ามกลางธรรมชาติ’ โดยโครงการ BRT ได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดีจากคณาจารย์และผู้ทรงคุณวุฒิระดับแนวหน้าของเมืองไทยที่ได้ร่วมกันสร้างสรรค์แนวความคิดในการนำเสนอคุณค่าของทรัพยากรชีวภาพไทยออกมาเป็นชุดนิทรรศการที่น่าตื่นตาตื่นใจชมกันถึง 10 เรื่อง

วันแรกของการประชุมเริ่มต้นอย่างเป็นทางการด้วยพิธีเปิดการประชุมโดย ฯพณฯ อำพล เสนาณรงค์ องคมนตรี และ ผู้ช่วยศาสตราจารย์วิชัย นิรัตน์พันธ์ รองอธิการบดีมหาวิทยาลัยขอนแก่นฝ่ายกิจการพิเศษ ที่ให้เกียรติมากกล่าวต้อนรับ ตามมาด้วยการแสดงศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้านของภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่ชื่อว่า ‘ฟ้อนนาครีศรีอีสาน’ ซึ่งหมายถึงหญิงสาวชาวอีสาน การแสดงศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้านนับเป็นเสน่ห์อีกอย่างหนึ่งของโครงการ BRT ที่ไม่เคยลืมความเชื่อมโยงระหว่างความหลากหลายทางชีวภาพและความหลากหลายทางวัฒนธรรมที่อยู่คู่กับสังคมไทยมายาวนาน

ตราสัญลักษณ์ “10 ปี BRT ก้าวไกล มีชุมทรัพย์และภูมิปัญญาไทยมาแสดง” เลขหนึ่งไทยผสมกับเลขศูนย์เส้นวงรีลายกนก สีสทองสื่อถึงความเป็นไทยความเป็นองค์กรของคนไทยที่เป็นสากล

วงกลมสีทองตรงกลาง สื่อถึง โลก

ใบไม้สีเขียว สื่อถึง การเป็นแหล่งศึกษาวิจัยความหลากหลายทางชีวภาพที่มีต่อสรรพชีวิตเชื่อมโยงต่อการอนุรักษ์เพื่อคนไทยและมวลมนุษยชาติ
สีทองสื่อถึง ความมีคุณค่าสูงสุด

เวทีวิชาการในวันแรกเริ่มต้นด้วยการบรรยายพิเศษเรื่อง “สร้างคุณค่าความหลากหลายทางชีวภาพยุคใหม่” โดย ศ.มรกต ตันติเจริญ ผู้อำนวยการศูนย์พันธุวิศวกรรมและเทคโนโลยีชีวภาพแห่งชาติ ซึ่งกล่าวถึงการนำทรัพยากรชีวภาพมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดและใช้อย่างยั่งยืนโดยนำเทคโนโลยีเข้ามาช่วย ต่อด้วยการบรรยายเรื่อง “การวิจัยท้องถิ่นกับความหลากหลายทางชีวภาพ” โดย รศ.สุชาติ ชินะจิตร ผู้อำนวยการฝ่าย 3 สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย ที่กล่าวถึงกระบวนการเรียนรู้ของชาวบ้านที่มีองค์ความรู้อยู่แล้วในพื้นที่โดยให้เยาวชนและชุมชนในท้องถิ่นเป็นผู้จัดการความรู้ตัวเอง จากนั้นเป็นการประมวลผลการดำเนินงานสนับสนุนโครงการวิจัยและวิทยานิพนธ์ในรอบ 10 ปี ของโครงการ BRT ดำเนินรายการโดย ดร.มาลี สุวรรณอรรถ ศษ. และตัวแทนผู้ประเมินผลจากแต่ละกลุ่มย่อย โดยจะพูดถึงภาพรวมของโครงการ BRT ในเรื่องของทุนต่างๆ และผลงานของแต่ละกลุ่มงานวิจัย

▲ ๗พณฯ อำพล เสนาณรงค์ องคมนตรี พร้อมด้วยผู้ทรงคุณวุฒิ ร่วมกันเปิดนิทรรศการ “ปฏิบัติการท่ามกลางธรรมชาติ”

▲ ศ. มรกต ดันติเจริญ ผอ.คช. บรรยายพิเศษ

▲ “การประมวลผลการดำเนินงานสนับสนุนโครงการวิจัยและวิทยานิพนธ์ในรอบ 10 ปีที่ผ่านมา ของโครงการ BRT” เป็นอีกหัวข้อหนึ่งที่ได้รับความสนใจ

ตลอดระยะเวลา 10 ปี ของ “โครงการ BRT” ได้ส่งเสริมการวิจัยและพัฒนาบุคลากรครอบคลุมประเด็นต่างๆ ที่นำไปสู่การอนุรักษ์ และการจัดการทรัพยากรชีวภาพของประเทศไทยอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน ก่อให้เกิดองค์ความรู้ต่างๆ มากมาย ทั้งในแง่ของทรัพยากร วิถีชีวิตและภูมิปัญญาไทยที่สั่งสมมานับแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ซึ่งจะเป็นรากฐานที่สำคัญในการพัฒนาประเทศต่อไปในอนาคต

จากนั้นเป็นพิธีเปิดนิทรรศการ “ปฏิบัติการท่ามกลางธรรมชาติ” โดย ๗พณฯ อำพล เสนาณรงค์ องคมนตรี และคณะผู้ทรงคุณวุฒิ พร้อมด้วยผู้เข้าร่วมประชุมที่มาร่วมเดินเยี่ยมชมชมนิทรรศการที่ผู้ทรงคุณวุฒิด้านความหลากหลายทางชีวภาพได้นำความรู้และตัวอย่างจริงมาจัดแสดงถึง 10 ชุ้ม ได้แก่ พิศวงในดงเฟิร์นและกล้วยไม้มหัศจรรย์แห่งความงาม สาหร่ายเห็ดลาบรสเด็ด ไร่นานางฟ้าจิ๋วแต่แจ๋ว หอบครบวงจร ตามล่าชีวิตดึกดำบรรพ์ ครอบเครื่องเรื่องจุลินทรีย์ หอมหวานชวนดม นักวิจัยรุ่นใหม่ไทพิน อสรพิษผู้น่ารัก และวิถีชีวิตไทยอีสาน

ส่วนเวทีวิชาการในวันที่สองหลังจากมีการบรรยายพิเศษ “The impact of paleoclimate change on present-day patterns of biodiversity among Southeast Asian : amphibians and reptiles โดย Prof. Harold K. Voris Division of Amphibian and Reptiles Field Museum of Natural History, USA แล้วตลอดทั้งวันนั้นจะเน้นการนำเสนอผลงานทางวิชาการ โดยแบ่งออกเป็น 4 กลุ่ม กลุ่มแรกเป็นกลุ่มงานวิจัยด้านทะเลและศักยภาพการใช้ประโยชน์ โดย ดร.คณิต สุวรรณบริรักษ์

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และ ดร.อัญญา ประเทพมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ พูดถึงความก้าวหน้าในการพัฒนายาต้านมะเร็งที่สกัดจากเพรียงหัวหอม งานวิจัยสาหร่ายและหญ้าทะเล รวมถึงการนำเสนอการสำรวจอย่างรวดเร็วที่อุทยานแห่งชาติขนอม-หมู่เกาะทะเลใต้ ซึ่งเป็นพื้นที่วิจัยความหลากหลายทางชีวภาพด้านทะเลแห่งใหม่ของโครงการ BRT กลุ่มที่สองเน้นการนำเสนอผลงานวิจัยในหัวข้อ “กลุ่มงานอนุกรมวิธานเพื่อการอนุรักษ์และการจัดทำฐานข้อมูลความหลากหลายทางชีวภาพในประเทศไทย” ที่ได้นักอนุกรมวิธานอันดับต้นๆ ของเมืองไทย ได้แก่ ดร.ก้องกานดา ชยามฤต และ ดร.จำลอง เพ็งคล้าย หอพรรณไม้ กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช พร้อมด้วย อจ.จรรุจินต์ นกิตะภักย์ องค์การพิพิธภัณฑ์วิทยาศาสตร์แห่งชาติ ดำเนินรายการโดย รศ.สมโภชน์ ศรีโกสามาตร มหาวิทยาลัยมหิดล ซึ่งกล่าวเน้นในเรื่องการอนุรักษ์และการจัดทำระบบฐานข้อมูลความหลากหลายทางชีวภาพของไทยเพื่อการบริหารจัดการและใช้ประโยชน์จากข้อมูลอย่างมีประสิทธิภาพ กลุ่มที่สามคือ “กลุ่มงานวิจัยนิเวศวิทยาและการจัดการความรู้ในพื้นที่เขาใหญ่สู่การเป็นมรดกโลก” โดยคุณสุรพล ดวงแข มูลนิธิ

▲ “ฟ้อนนารีศรีอีสาน” การแสดงศิลปวัฒนธรรม
พื้นบ้านภาคอีสานที่นิยมนำมารำต้อนรับ
แขกบ้านแขกเมือง ที่มาเยี่ยมเยือน

▲ ชุมนิทรรศการ “10 ปี BRT ก้าวไกล มีชุมชนไทยมาแสดง” นำเสนอภาพที่ชนะการประกวด และสื่อที่จัดทำขึ้นตั้งแต่สมัย
ประชุมวิชาการประจำปีโครงการ BRT ครั้งแรกจนถึงปัจจุบัน และชุดภาพ
ความรู้ผลงานการค้นพบสิ่งมีชีวิตชนิดใหม่ของโลกอันเกิดจากโครงการ BRT

คุ้มครองสัตว์ป่าและพรรณพืชแห่งประเทศไทย ศ.ดร.เรณู บรอกเคิลแมน ศษ. จ.จ. Philip D Round มหาวิทยาลัยมหิดล และ ดร.อนรรฆ พัฒนวิบูลย์ สมาคมอนุรักษ์สัตว์ป่า (WCS) ประเทศไทย พูดถึงการทำความเข้าใจเรื่องของมรดกโลกซึ่งจะเป็นอนุสัญญาหรือข้อตกลงระหว่างประเทศเพื่อดูแลแหล่งวัฒนธรรมหรือแหล่งธรรมชาติที่สำคัญ และกลุ่มที่ดี คือ “กลุ่มงานอนุกรมวิธานและการถ่ายทอดความรู้สู่ชุมชน” โดย ศ.ละอองศรี เสนาะเมือง มหาวิทยาลัยขอนแก่น รศ.ยุวดี พิรพรพิศาล มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ดร.ปิยะ เฉลิมกลิ่น สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย และ ผศ.สมศักดิ์ สุขวงศ์ RECOFTC พูดถึงเทคนิควิธีการถ่ายทอดผลงานวิจัยให้แก่เกษตรกรและชุมชนที่สนใจได้รับทราบ ทั้งเรื่องของการเพาะเลี้ยงไร่น้ำนางฟ้า สาหร่ายน้ำจืดกับการเป็นดัชนีทางชีวภาพ และการขยายพันธุ์ไม้ดอกหอม ปิดท้ายด้วยการเสวนาของกลุ่มนักวิจัยรุ่นใหม่ “ไทพิน” (Thai Young Professionals Initiative) ที่ได้ตัวแทนนักวิจัยรุ่นใหม่จากสถาบันการศึกษาต่างๆ ขึ้นมาพูดในหัวข้อ “TYPIN-ปมเพาะความคิด สร้างพันธมิตรนักวิจัยไทยรุ่นใหม่”

วันสุดท้ายของการประชุมเริ่มต้นด้วยการเสวนาเรื่อง “งานวิจัยอนุกรมวิธานและความร่วมมือกับภาคเอกชน” ที่มี รศ.ดร.สมศักดิ์ ปัญหา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ดร.อาภารัตน์ มหาจันทร์ สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย รศ.เสาวภา อังสุภาณิช มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ และคุณดำรงฤทธิ์ มานฉะพัฒน์ ผู้จัดการบริษัท West Field Manufacture of Quality Jewelry มาจุดประกายให้เห็นความสำคัญของงานวิจัยพื้นฐานด้านอนุกรมวิธานที่มี

ความเกี่ยวข้องกับธุรกิจเครื่องประดับจากเปลือกหอย จากนั้นเป็นการบรรยายเรื่อง “New Frontier on Genetics and Biodiversity” โดย Prof. David Woodruff University of California และการเสวนาในหัวข้อ “นโยบายการจัดการทรัพยากรชีวภาพกับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดทำฐานข้อมูลทรัพยากรชีวภาพระดับชุมชน” (LBI : Local Biodiversity Information) โดย ผศ.สมศักดิ์ สุขวงศ์ RECOFTC และ รศ.ปรีชา ประเทพา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม นอกจากนี้ยังมีการนำเสนอกรณีศึกษา “ธรรมชาติศึกษา แนวทางการสร้างพื้นที่ธรรมชาติเป็นแหล่งเรียนรู้ : ป่าชุมชนบ้านร่องบอน จ.เชียงราย” โดย จ.จ.รณิดา ปิงเมือง มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย และกล่าวปิดท้ายด้วยการบรรยายพิเศษ “อดีต ปัจจุบัน และอนาคตของโครงการ BRT” โดย ศ.วิสุทธิ ไบไม่ ผู้อำนวยการโครงการ BRT ซึ่งได้เชิญ ศ.นพ. วิจารย์ พานิช ผู้ก่อตั้งโครงการ BRT เมื่อ 10 ปีที่แล้ว ขึ้นมากล่าวสรุปในตอนท้ายด้วย

กิจกรรมในการประชุมวิชาการเนื่องในโอกาสครบรอบ 10 ปี BRT ในครั้งนี้ ได้แสดงให้เห็นถึงความก้าวหน้าทางวิชาการด้านความหลากหลายทางชีวภาพอันเป็นฐานสำคัญต่อการพัฒนาประเทศทั้งทางด้านสังคม เศรษฐกิจ และการศึกษา (Biodiversity-based Society, Economy and Education : BB-SEE) ของประเทศไทย การประชุมครั้งนี้คงจะประสบความสำเร็จไม่ได้หากไม่ได้รับความอนุเคราะห์จากคนบตี คณะวิทยาศาสตร์ ภาควิชาชีววิทยา และคณะผู้ทำงานรวมทั้งนิสิตนักศึกษาจากมหาวิทยาลัยขอนแก่น ที่ได้ให้ความเอื้อเฟื้อเพื่อตลอดการประชุม ■

◀ สวนเฟิร์นและกล้วยไม้
ที่ผสมผสานกันได้อย่าง
กลมกลืนและสวยงาม

พิศวงในดงเฟิร์น และกล้วยไม้มหัศจรรย์แห่งความงาม

เมื่อก้าวเข้ามาภายในซุ้ม
จะสัมผัสได้ถึงความงาม
แห่งมวลหมู่ไม้นานาพรรณเกือบ 50 ชนิด
ทั้งกล้วยไม้ที่ผลิดอกบานในช่วงเดือน
ตุลาคม ประดับประดาด้วยสีเขียวสด
ของเฟิร์นนานาชนิดจึงให้ความรู้สึกชุ่มชื้น
ซึ่งทั้งหมดได้ถูกนำเสนอในรูปแบบของ
สวนป่าขนาดย่อมที่มีความสวยงาม โดย
เฉาะอย่างยิ่งภายในสวนปายังถูกซ่อน
ไว้ด้วยพันธุ์กล้วยไม้และเฟิร์นหายากที่
เป็นชนิดใหม่ของโลกอีกด้วย

ในส่วนของ “กล้วยไม้
มหัศจรรย์แห่งความงาม” นอกจากจะ
ได้สัมผัสความงามของกล้วยไม้ที่
ประดับประดาอยู่เต็มซุ้มแล้ว ยังได้
ทราบว่ากล้วยไม้นั้นพบได้ในถิ่นอาศัย

แบบต่างๆ และสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้
หลายรูปแบบ ทั้งกล้วยไม้ดิน กล้วยไม้
อิงอาศัย และกล้วยไม้ที่เจริญเติบโต
โดยอาศัยซากอินทรีย์วัตถุ นอกจากนี้
กล้วยไม้เป็นพืชมหัศจรรย์ในด้านความ
หลากหลายของรูปลักษณะของลำต้น
ราก ดอก และผล ยิ่งในเรื่องของความ
สวยงามแปลกประหลาดของดอกด้วย
แล้วคงจะมีพรรณไม้อื่นเทียบได้ยาก

ส่วนความน่าสนใจของ “พิศวง
ในดงเฟิร์น” จะได้พบกับเฟิร์นชนิดต่างๆ
ที่น่าสนใจและหาดูได้ยาก ซึ่งสามารถ
แบ่งได้เป็น 4 กลุ่มใหญ่ๆ คือ เฟิร์น
ชนิดใหม่ของโลก เช่น เฟิร์นแววปีก
แมลงทับสยาม (*Microsorium
siamensis* Boonkerd) เฟิร์นแววปีก

แมลงทับ (*Microsorium thailandicum
Boonderd & Noot.*) เฟิร์นที่พบครั้งแรก
ในประเทศไทย เช่น กูดอ้อมบักซ์ใต้
(*Aglaomorpha heraclea*) พบที่
เขาบูโด จ.นราธิวาส พืชกลุ่มใกล้เคียง
เฟิร์น (fern allies) เช่น สะย้า
(*Psilotum complanatum*) ที่เข้าใจว่าสูญพันธุ์ไปแล้ว แต่กลับมาพบใหม่
และพืชใกล้เคียงเฟิร์นกลุ่มไม้ที่มีความ
สวยงามและบางชนิดหายาก เช่น
ซ้องนางคลี (*Huperzia squarrosa*)
ระย้าเกล็ดหอย (*Lycopodium
nummulariifolia*)

นอกจากนี้ภายในซุ้มยังมีข้อ
มูลอื่นๆ ที่น่าสนใจของเฟิร์นอีกหลาย
อย่างด้วยกัน เช่น วิญจักรชีวิต และ

- ◀ การจัดแสดงเฟิร์นหายาก เฟิร์นชนิดใหม่ เช่น
1. สะย้า (*Psilotum complanatum*) ที่เข้าใจว่าสูญพันธุ์ไปแล้วแต่กลับมาพบใหม่
 2. เฟิร์นแวนกวีนแมลงทับสยาม (*Microsurum siamensis*) พบโดยคุณพูนศักดิ์ วัชรกร บริเวณเขาหินปูน อ.บันดังस्ता จ.ยะลา และตั้งชื่อโดย รศ.ดร.ทวีศักดิ์ บุญเกิด
 3. ระย้าเกล็ดหอย (*Lycopodium nummulariifolia*)

โครงสร้างของเฟิร์นที่จัดแสดงในรูปแบบโปสเตอร์ติดอยู่ที่ผนังของซุ้มให้ผู้มาเยี่ยมชมได้อ่านกัน หากสนใจสิ่งเล็กๆ ที่มองด้วยตาเปล่าค่อนข้างยากเสียหน่อย อย่างอับสปอร์ของเฟิร์น (sporangium) ก็จะต้องไปที่โต๊ะซึ่งอยู่ทางด้านข้างของซุ้ม โดยจะมีกล้องจุลทรรศน์ให้ส่องดูอับสปอร์ของเฟิร์นชนิดต่างๆ พร้อมด้วยสาวสวยที่ยืนคอยอธิบายให้ฟังถึงรูปร่างลักษณะต่างๆ ของอับสปอร์เฟิร์นแต่ละชนิด

สุดท้ายเมื่อได้สัมผัสความมหัศจรรย์และความสวยงามของทั้งกล้วยไม้และเฟิร์นมาเพียงพอแล้ว ก่อนที่จะเลี้ยวออกจากซุ้มไปก็คงอดไม่ได้ที่จะต้องถ่ายรูปสวยๆ กับเฟิร์นหลายชนิดที่ถูกนำมาติดไว้กับกระจกที่ทำให้ดูแปลกตา ซึ่งการคิดค้นดังกล่าวจัดเป็นการเพิ่มคุณค่าของเฟิร์นโดย คุณมานิต คิดอยู่ นักวิจัยจากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ซึ่งจัดเป็นแนวคิดสร้างสรรค์ที่สามารถนำมาพัฒนาต่อยอดให้เป็นสินค้าที่มีราคาสูง ซึ่งไม่แน่ว่าหากมีการพัฒนาต่อไปแล้วละก็ อาจได้สินค้าประดับตกแต่งที่ทำจากเฟิร์นรูปแบบใหม่ที่สวยงามและทำเป็นสินค้าส่งออกด้วยก็เป็นได้ ■

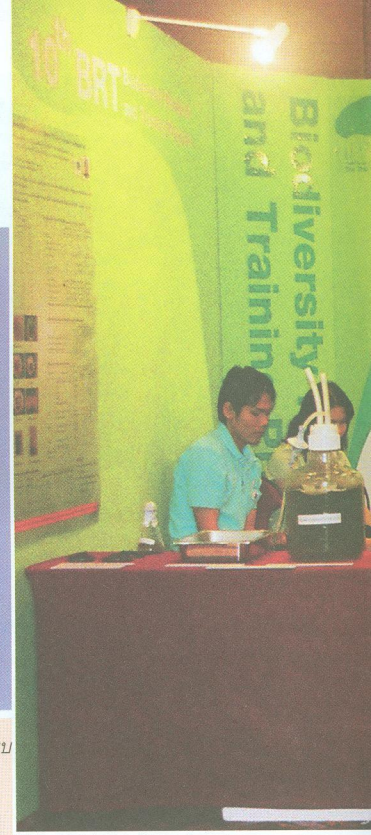
ขอขอบคุณ รศ.ดร.ทวีศักดิ์ บุญเกิด ภาควิชาพฤกษศาสตร์ คณะวิทยาศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ที่เอื้อเฟื้อข้อมูลและภาพประกอบ

ตัวอย่างกล้วยไม้ที่นำมาจัดแสดงและนำเสนอใจ ได้แก่ กล้วยไม้ที่มีขนาดใหญ่ที่สุดคือ กล้วยวั้นเพชรหึง (*Grammatophyllum* spp.) ซึ่งสูงหรือยาวได้ถึง 3 เมตร และใบยาว 25-50 เซนติเมตร กล้วยไม้ที่ต้นยาวมาก ได้แก่ พวงวานิลลา (*Vanilla* spp.) โดยอาจยาวได้ถึง 10 เมตร นอกจากนี้ยังมีกล้วยไม้ที่มีรูปร่างของดอกสวยงามแปลกตา เช่น กลุ่มรองเท้านารี (*Paphiopedilum* spp.) กลุ่มสิงโต (*Cirrhopetalum* spp.) และกลุ่มหวาย (*Dendrobium* spp.) ปัจจุบันกล้วยไม้ได้ถูกนำมาปรับปรุงพันธุ์โดยการผสมข้ามระหว่างชนิดหรือระหว่างสกุล ทำให้ได้ลูกผสมออกมาเป็นจำนวนมาก และสามารถส่งออกไปขายยังต่างประเทศ นำรายได้เข้าสู่ประเทศไทยเป็นเงินมหาศาล

▲ สาหร่ายเห็ดลาบแบบแห้ง (ซ้าย) สามารถมองเห็นได้ด้วยตาเปล่า เปรียบเทียบกับการส่องดูภายใต้กล้องจุลทรรศน์ซึ่งจะเห็นเป็นสายลูกบิดสีเขียวสวยงาม (ขวา)

สาหร่ายเห็ดลาบรสเด็ด... ผลิตภัณฑ์ส่งตรงจากป่าดงลำพัน

หุ้มนิทรรศการสาหร่ายเห็ดลาบรสเด็ด แต่ชื่อหุ้มนี้อาจทำให้หลายคนงง ระคนแปลกใจว่าทำไม เห็ด-สาหร่าย-ลาบ ถึงมาอยู่ด้วยกันได้ แต่ถ้าเดินเข้ามาภายในหุ้มนี้อาจจะทราบ เพราะหากดูจากอุปกรณ์สิ่งของและผลิตภัณฑ์ที่นำมาจัดแสดงไม่ว่าจะเป็นวัตถุดิบก่อนและหลังการแปรรูป กระบวนการหรือขั้นตอนการเพิ่มปริมาณและเก็บรักษาวัตถุดิบ รวมถึงผลิตภัณฑ์อาหารนานาชนิดแล้ว จะเข้าใจได้ทันทีว่าแท้จริงแล้ว “เห็ดลาบ” เป็นชื่อของสาหร่ายสีน้ำเงินแกมเขียวชนิดหนึ่ง มีชื่อวิทยาศาสตร์ว่า *Nostoc commune* พบในป่าดงลำพัน อ.นาเชือก จ.มหาสารคาม ด้วยความที่มีลักษณะเป็นแผ่นวุ้นแบนบางเหมือน

เห็ดหนูสีเขียวและชาวบ้านแถบนั้นนิยมเก็บมาทำลาบ จึงเป็นที่มาของชื่อที่ชาวบ้านใช้เรียกกันทั่วไปว่า “เห็ดลาบ” และจากภูมิปัญญาท้องถิ่นนี้เอง ดร. อาภารัตน์ มหาพันธ์ วว. จึงได้หยิบยกของดีของท้องถิ่นอีสานมาต่อยอดภูมิปัญญาด้วยการพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์อาหารหลากหลายรูปแบบ

การจัดแสดงนิทรรศการภายในหุ้มนี้นประกอบ ด้วยตัวอย่างสาหร่ายเห็ดลาบในรูปแบบต่างๆ ทั้งแบบสด แห้ง และแปรรูป มีทั้งที่เป็นแผ่นแห้งบางๆ สีเขียวเข้ม หรือมีลักษณะเป็นสายลูกบิดสีเขียวหากดูภายใต้กล้องจุลทรรศน์ นอกจากนี้ยังได้จัดจำลองสภาพการเพาะเลี้ยงสาหร่ายในอาหารวุ้นและในอาหารเหลวซึ่งอยู่ในถังเพาะเลี้ยงขนาด 10 ลิตร รวมถึงการเก็บรักษาสาหร่ายในสภาพแช่เยือกแข็งด้วยไนโตรเจนเหลว ซึ่งเป็นขั้นตอนสำคัญก่อนที่จะนำ

▲ ผลิตภัณฑ์จากสาหร่ายเห็ดلابรสดี้คหลากหลายชนิดทั้งบิสกิต ข้าวเกรียบ และ น้ำมะนาวผสมสาหร่ายเห็ดلابรสดี้ค ที่นำมาแจกให้ชิมภายในงาน ได้รับความสนใจจากผู้ร่วมงานอยู่ตลอดเวลา

การจัดแสดงสาหร่ายเห็ดلابรสดี้คอีกรูปแบบหนึ่งก็ได้รับความสนใจมากและทำให้มีผู้สนใจเข้ามาเยี่ยมชมชิมกันอย่างไม่ขาดสายก็คือ ผลิตภัณฑ์อาหารแปรรูปจากสาหร่ายเห็ดلابรสดี้ค ไม่ว่าจะเป็นขนมปังกรอบ หรือบิสกิต คุณก็ ข้าวเกรียบปลาผสมสาหร่าย ที่มีให้ชิมตลอดทั้งงาน นอกจากนี้ยังมีน้ำมะนาวผสมสาหร่ายเห็ดلابรสดี้คมาให้จับชิมแถมกระหาย แถมบางคนยังได้หนังสือ “สาหร่ายมากคุณค่าไอชารส” ที่นำมาจำหน่ายภายในบูธติดไม้ติดมือกลับไปนอนอ่านเล่น

มาแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์นานาชนิด ที่สำคัญขั้นตอนการเพาะเลี้ยงและสูตรอาหารดังกล่าว ดร.อาภารัตน์ มหำพันธ์ ได้ยื่นจดสิทธิบัตรเป็นที่เรียบร้อยแล้ว

การจัดแสดงสาหร่ายเห็ดلابรสดี้คอีกรูปแบบหนึ่งก็ได้ ได้รับความสนใจมากและทำให้มีผู้สนใจเข้ามาเยี่ยมชมชิมกันอย่างไม่ขาดสายก็คือ ผลิตภัณฑ์อาหารแปรรูปจากสาหร่ายเห็ดلابรสดี้ค ไม่ว่าจะเป็นขนมปังกรอบหรือบิสกิต คุณก็ ข้าวเกรียบปลาผสมสาหร่าย ที่มีให้ชิมตลอดทั้งงาน นอกจากนี้ยังมีน้ำมะนาวผสมสาหร่ายเห็ดلابรสดี้คมาให้จับชิมแถมกระหาย แถมบางคนยังได้หนังสือ “สาหร่ายมากคุณค่าไอชารส” ที่นำมาจำหน่ายภายในบูธติดไม้ติดมือกลับไปนอนอ่านเล่นด้วย ราคาเพียงเล่มละ 60 บาท งานนี้เรียกว่าเต็มอิมจริงๆ เพราะว่า ได้ชิมทั้งอาหารที่มีคุณค่าทางโภชนาการ แถมยังได้เติมอาหารให้กับสมองอีกด้วย

อย่างไรก็ตาม ผลิตภัณฑ์ที่นำมาจัดแสดงเป็นเพียงตัวอย่างที่นำมาเรียกน้ำย่อยให้กับผู้ชมงานเท่านั้น สาหร่าย

เห็ดلابรสดี้คยังสามารถพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์ทั้งคาวหวานได้มากกว่า 10 ชนิด ทั้งผลิตภัณฑ์ประเภทซूप ไม่ว่าจะเป็นซूपใส ซุปเต้าหู้ วุ้น เจลลี่สาหร่าย ขนมทองแผ่น เป็นต้น ซึ่งข้อมูลต่างๆ เหล่านี้ได้จัดแสดงให้ชมกันในรูปแบบโปสเตอร์เพื่อเป็นข้อมูลเพิ่มเติมให้กับผู้สนใจอีกทางหนึ่งด้วย

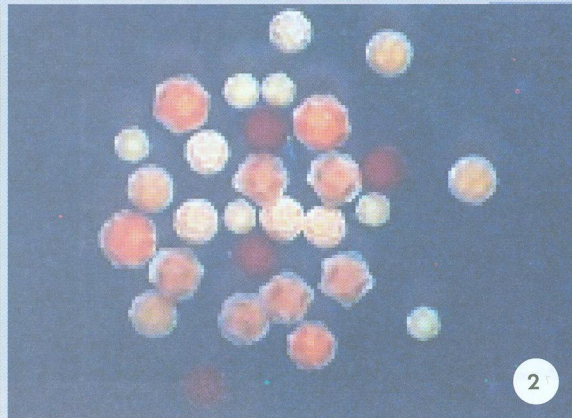
การพัฒนาผลิตภัณฑ์จากสาหร่ายเห็ดلابรสดี้คถือว่าเป็นตัวอย่างการต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่นและเพิ่มมูลค่าและศักยภาพให้กับทรัพยากรชีวภาพในท้องถิ่นไทยที่มีอยู่มากมาย ดังคำขวัญประจำถิ่นของปาดูนลำพันที่ว่า

ถิ่นปูแสนสวย	กล้วยไม้แสนงาม	บ่อน้ำลือไกล
สมุนไพรมากมี	พื้นที่ชุ่มน้ำ	งามพร้อมพืชพรรณ
สีลั่นทมเขียว	เจียวจ้าวนกกลิ้งโครง	พฤษภ “เห็ดلابรสดี้ค”

ขอขอบคุณ ดร.อาภารัตน์ มหำพันธ์ สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย ที่เอื้อเฟื้อข้อมูล

ไรน้ำนางฟ้าจิ๋วแต่แจ๋ว สัตว์เศรษฐกิจ

1. ไรน้ำนางฟ้าสิรินธรตัวผู้ (บน) และตัวเมีย (ล่าง) ซึ่งจะมีถุงไข่เห็นได้ชัดเจน

2. ไข่ของไรน้ำนางฟ้าเมื่อส่องดูด้วยกล้องจุลทรรศน์ จะเห็นลักษณะเป็นลูกทรงกลมหลายเหลี่ยมคล้ายลูกเต๋าก้อน และมีผนังหนาจึงทำให้มีความทนทานต่อสภาวะแห้งแล้งได้เป็นอย่างดี ซึ่งมีราคาขายตามท้องตลาดอยู่ที่ 200 บาท ต่อไข่ 10,000 ฟอง

▲ ระบบการเพาะเลี้ยงไรน้ำนางฟ้าที่ได้ ได้รับความนิยมอย่างแพร่หลาย และมีการฝึกอบรมการเพาะเลี้ยงไรน้ำนางฟ้าไปแล้วหลายรุ่น

หนึ่งในนิทรรศการที่ได้รับความสนใจจากผู้เข้าชมงานเป็นจำนวนมาก ก็คือ นิทรรศการชุด “ไรน้ำนางฟ้า จิ๋วแต่แจ๋ว” จัดโดย ศาสตราจารย์ ดร.ละออศรี เสนาะเมือง และคณะ ศูนย์อนุกรมวิธานประยุกต์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น ซึ่งประกอบไปด้วยตู้แสดงไรน้ำนางฟ้าที่หางห้องว่ายน้ำกันอย่างแปลกตา การจัดจำลองสภาพถิ่นที่อยู่อาศัยของไรน้ำนางฟ้าในธรรมชาติ แบบจำลองการเพาะเลี้ยงไรน้ำนางฟ้าขนาดเล็ก การแสดงงานทดลองการให้อาหารปลาหมอสีด้วยไรน้ำนางฟ้าโดยเปรียบเทียบกับอาร์ทีเมียและอาหารสำเร็จรูป และการดูรูปลักษณะของไข่ไรน้ำนางฟ้าที่เหมือนลูกเต๋าก้อนโดยใช้กล้องจุลทรรศน์ พร้อมกันนั้นยังมีผลิตภัณฑ์สำเร็จรูปจากไข่ของไรน้ำนางฟ้ามาให้ชมและจำหน่ายภายในงานด้วย

เริ่มจากตู้กระจกที่มีไรน้ำนางฟ้าตัวเล็กๆ สีแดงๆ ว่ายน้ำวนไปมาอยู่เป็นจำนวนมาก แต่ละตัวยาวประมาณ 1.5 เซนติเมตร มีลักษณะลำตัวใส หางสีแดง จากการสอบถามทำให้ทราบว่าไรน้ำชนิดนี้คือ ไรน้ำนางฟ้าสิรินธร เป็นไรน้ำนางฟ้าชนิดแรกที่ถูกค้นพบในปี พ.ศ. 2536 โดย ศาสตราจารย์ ดร.ละออศรี เสนาะเมือง พบตัวอย่างไรน้ำนางฟ้าเพศเมียก่อน หลังจากนั้นได้ทำการเก็บตัวอย่างเรื่อยมา กระทั่งปี พ.ศ. 2541 จึงได้ค้นพบไรน้ำนางฟ้าทั้งสองเพศที่โตเต็มที่ จากการตรวจสอบหลักฐานวิทยาโดยละเอียดพบว่าไรน้ำนางฟ้าดังกล่าวเป็นไรน้ำนางฟ้าชนิดใหม่ของโลก จึงได้นำความกราบบังคม

ตัวใหม่ของคนไทย

▲ ศ.มรกต ดันติเจริญ ผอ.ศช. ให้ความสนใจ “ไร่นางฟ้า” สัตว์เศรษฐกิจตัวใหม่ที่กำลังมาแรง โดยมี ศ.ละออศรี เสนาะเมือง ศูนย์อนุกรมวิธานประยุกต์ ม.ขอนแก่น กำลังให้ข้อมูลวิธีการเพาะเลี้ยงไร่นางฟ้าอย่างใกล้ชิด

ทูลขอพระราชทานพระราชนุญาตอัญเชิญพระนามาภิไธยของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ตั้งเป็นชื่อวิทยาศาสตร์ว่า “ไร่นางฟ้าสิรินธร” (*Streptocephalus sirindhornae*) ปัจจุบันมีการค้นพบไร่นางฟ้าเพิ่มขึ้นมาอีก 2 ชนิดคือ ไร่นางฟ้าไทย (*Branchinella thailandensis*) และไร่นางฟ้าสยาม (*Streptocephalus Siamensis*) ที่สำคัญไร่นางฟ้าที่พบทั้งหมดล้วนเป็นสิ่งมีชีวิตชนิดใหม่ของโลกทั้งสิ้น

ถัดมาจากตู้ไร่นางฟ้าก็จะพบกับแบบจำลองการเพาะเลี้ยงไร่นางฟ้าขนาดเล็ก แบ่งเป็นชั้นบันได 3 ระดับ ชั้นบนสุดจะเป็นระบบกรองน้ำเช่นเดียวกับระบบกรองน้ำในตู้ปลา น้ำที่ผ่านการกรองจะไหลลงมาที่ชั้นสองตามแรงโน้มถ่วงของโลก ในชั้นที่สองนี้จะเป็นชั้นสำหรับเลี้ยงไร่นางฟ้า โดยมี “ไร่นางฟ้าไทย” มีลักษณะสีส้มแดงตลอดทั้งตัว ยาวประมาณ 1.7 เซนติเมตร ว่ายอยู่เต็มไปหมด ซึ่งพิสูจน์แล้วว่ามีความสามารถในการพัฒนาเป็นสัตว์เศรษฐกิจตัวใหม่ ด้วยสามารถเลี้ยงง่ายและได้ปริมาณไข่ค่อนข้างสูง จากชั้นที่สองจะมีท่อต่อลงไปยังชั้นที่สามซึ่งอยู่ด้านล่างสุด จะสังเกตได้ว่าปลายท่อที่ต่อลงไปยังชั้นที่สามนั้นจะมีถุงผ้าคลุมอยู่ ถุงนี้จะมีขนาดตาข่ายเล็กมากเพื่อใช้สำหรับกรองเก็บไข่ไร่นางฟ้าที่ไหลมากับน้ำจากชั้นที่สองนั่นเอง จากนั้นน้ำในชั้นที่สามก็จะ

ถูกดูดขึ้นไปยังชั้นที่หนึ่งอีกครั้ง ไหลวนอยู่ตลอดเวลา ซึ่งนอกจากจะทำให้น้ำสะอาดอยู่เสมอแล้วยังช่วยให้ออกซิเจนละลายลงไปในน้ำได้มากยิ่งขึ้นอีกด้วย แต่ที่สำคัญผนังตู้ต้องทำจากวัสดุทึบแสง เพราะนิสัยของไร่นางฟ้ามันจะว่ายน้ำหันด้านท้องเข้าหาแสง ซึ่งหากมีแสงสะท้อนขึ้นมาจากด้านล่างของตู้จะทำให้ไร่นางฟ้าหลงทิศทาง และมีผลต่อพัฒนาการของไร่นางฟ้าได้

ถัดมาจะเป็นการแสดงแหล่งที่อยู่อาศัยของไร่นางฟ้า ซึ่งทางคณะผู้จัดได้จำลองระบบนิเวศที่เป็นที่อยู่อาศัยของไร่นางฟ้า ได้แก่ แหล่งน้ำขนาดเล็ก และแหล่งน้ำตามทุ่งนา ซึ่งง่ายต่อการถูกทำลายหากไม่ระมัดระวัง และไม่ดูแลรักษาแหล่งน้ำชั่วคราวเหล่านั้น

อีกด้านหนึ่งของนิทรรศการได้มีการนำเอาตัวอย่างปลาหมอสีมาทดลองเปรียบเทียบให้เห็นระหว่างปลาหมอสีที่ให้กินไร่นางฟ้าเป็นอาหารเสริมเปรียบเทียบกับปลาหมอสีที่ให้กินอาร์ทีเมียเป็นอาหารเสริม โดยมีปลาหมอสีที่ให้กินอาหารเม็ดอย่างเดียวเป็นตัวควบคุม ซึ่งพบว่าปลาหมอสีที่ให้ไร่นางฟ้าเป็นอาหารเสริมมีลักษณะดีกว่าปลาหมอสีที่ไม่ให้อาหารเสริม และปลาหมอสีที่ให้อาร์ทีเมียเป็นอาหารเสริมอย่างเห็นได้ชัด

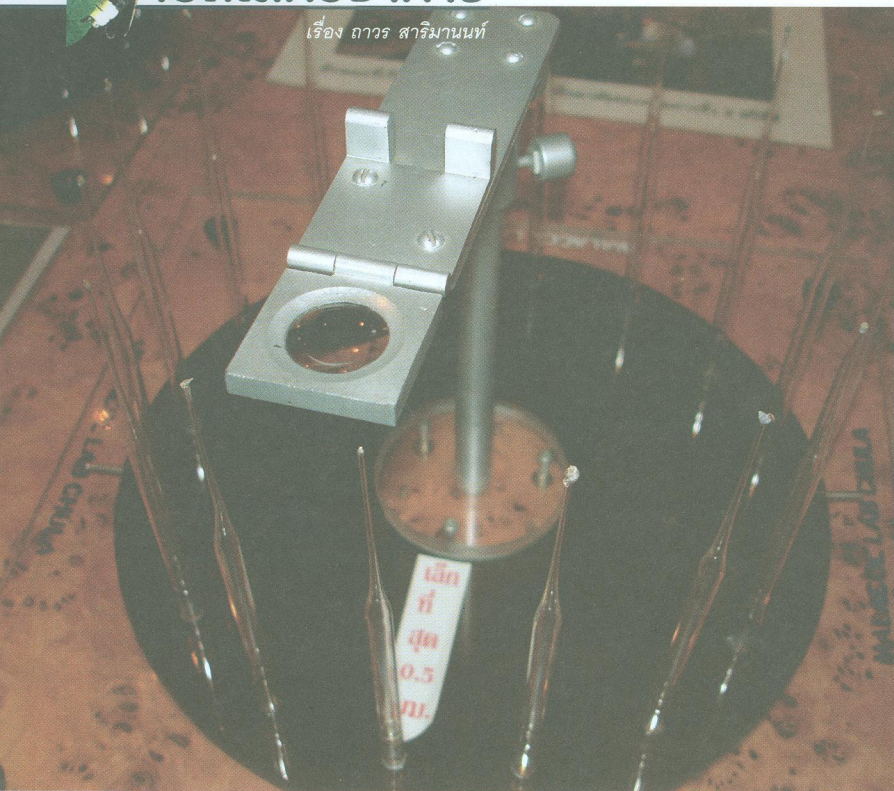
ปัจจุบันผลผลิตจากไร่นางฟ้าได้รับการตอบรับเป็นอย่างดีจากผู้เลี้ยงปลาสวยงามเป็นจำนวนมาก ถึงขนาดผลิตขายกันแทบไม่ทันเลยทีเดียว ทั้งนี้ราคาตัวโตเต็มวัยมีราคา 20-50 สตางค์ต่อตัว และไข่ก็มีราคา 200 บาทต่อไข่ 10,000 ฟอง สำหรับอาร์ทีเมียมีราคาตัวโตเต็มวัยอยู่ที่ 50-100 บาทต่อกก. ส่วนไข่ของอาร์ทีเมียมีราคา 2.5 บาทต่อน้ำหนัก 1 กรัม ไร่นางฟ้าจึงนับเป็นสัตว์เศรษฐกิจที่สำคัญอีกชนิดหนึ่งที่กำลังได้รับความนิยมเป็นอย่างมาก

และทั้งหมดนี้ก็ได้รับอนุสิทธิบัตรการประดิษฐ์ในชื่อ “กรรมวิธีการเตรียมไข่ไร่นางฟ้าไทยพร้อมฟัก” เมื่อวันที่ 29 เมษายน 2548 โดย ศ.ดร.ละออศรี เสนาะเมือง และ ดร.นุกูล แสงพันธุ์ เป็นที่เรียบร้อยแล้ว จากประโยชน์ตามที่ได้กล่าวมาข้างต้น ประกอบกับวิธีการเลี้ยงที่ไม่ยุ่งยากจึงไม่น่าแปลกใจเลยว่าทำไมไร่นางฟ้าถึงได้รับความสนใจจากผู้ที่เกี่ยวข้องการประมงวิชาการครั้งนี้เป็นอย่างมาก ไม่น่าเชื่อเลยว่างานวิจัยทางด้านชีววิทยาพื้นฐานกับสิ่งมีชีวิตตัวเล็กๆ จะถูกต่อยอดการใช้ประโยชน์ก่อให้เกิดเป็นการพัฒนาเชิงอุตสาหกรรมเพิ่มมูลค่า สร้างรายได้และอาชีพให้กับคนในชุมชนและประเทศชาติอย่างมหาศาล ■

เปิดโลกวิชาการ

เรื่อง ถาวร สาริมาพันธ์

▲ หอยทากจิ๋ว จี๋สมชื่อ ต้องดูผ่านแว่นขยายจึงจะให้เห็นความสวยงาม

▲ มุมหนึ่งเป็นการนำเสนอภาพหอยทากจิ๋วสามมิติที่เกิดจากเทคนิคการซ้อนทับสีสองสีลงในภาพ ซึ่งเมื่อสวมแว่นตาที่มีเลนส์ข้างซ้ายสีแดงและข้างขวาสีน้ำเงินแล้ว ภาพหอยทากที่เห็นเป็นภาพแบนๆจะมีมิติและมีความชัดลึกขึ้นมาทันที

หอยกระบวงจร

ตามดูชีวิตที่ซ่อนอยู่ใต้เกราะแห่งความงาม

สศ.สมศักดิ์ ปัญญา และคณะ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จัดหอยไทยหลากหลายสายพันธุ์ที่คนไทยเกือบทั้งประเทศไม่เคยเห็นมาก่อน เช่น หอยทากจิ๋ว หอยทากสวยงาม หอยนักล่า หอยหอม หอยทากสยาม หอยทากอาฟริกกัน หอยทากป่าชายเลน ฯลฯ มีการแสดงโครงสร้างภายในเปลือกหอยทากจิ๋วด้วยลำแสงซินโครตรอน ที่ดูได้ด้วยตาเปล่าและยังมีภาพหอยสามมิติมาให้ชม นอกจากนี้ยังมีการแสดงศักยภาพของหอยทากไทยในการเป็น Siamese Escargot จากหอยไทยสู่ครัวโลก

เริ่มต้นด้วยแท่นที่มีก้อนหินปูนตั้งวางเด่นเป็นสง่าอยู่ด้านหน้าซุ้ม พร้อมด้วยแว่นขยายที่วางไว้ข้างกัน หาก

มองผ่านๆ อาจไม่พบอะไร แต่ถ้าลองหยิบแว่นขยายมาส่องดูที่ก้อนหินปูนจะพบหอยทากจิ๋วขนาดจิ๋วสมชื่อเกาะติดอยู่ทั่วไป ซึ่งก้อนหินปูนนี้เป็นแค่เศษเสี้ยวหนึ่งของภูเขาหินปูนที่เป็นถิ่นอาศัยในธรรมชาติของหอยทากจิ๋ว ซึ่งนับวันจะยิ่งลดลงด้านซ้ายมือของซุ้มจะมีแว่นขยายส่องดูหอยทากจิ๋วที่ติดอยู่บนปลายแท่งแก้ว 16 แท่ง อยู่บนฐานหมุนได้ โดยมีอยู่ตัวหนึ่งเล็กที่สุด มีขนาดเพียง 0.5 มิลลิเมตรเท่านั้น แต่ถ้ายังเห็นรายละเอียดของหอยทากจิ๋วไม่ชัดเจนก็ยังมีกล้องขยายกำลังสูงไว้ให้ส่องดูที่น่าสนใจก็คือหอยทากจิ๋วขนาดเล็กที่มีชื่อว่า “หอยทากจิ๋วบีอาร์ที” (*Opisthostoma beeartee*) ที่ตั้งชื่อเพื่อเป็นเกียรติแก่การรับใช้สังคมของโครงการ BRT มา

เป็นเวลานานถึง 10 ปี โดยหอยชนิดนี้พบที่เขาหินปูน บ้านท่าด่าน จังหวัดพังงา ช่างๆ กันจะมีภาพหอยสามมิติที่ต้องดูผ่านแว่นสามมิติที่มีเลนส์ตาสองสีซึ่งจะทำให้ภาพหอยแบนๆ เกิดมิติและความชัดลึกขึ้นมาทันที

ด้านในของหอยมีตัวอย่างเปลือกหอยสวยงามหลากชนิดมาแสดง มีทั้งสีเหลืองสวยงามของเปลือกหอยมรกต (*Amphidromus classarius*) และสีเขียวเหมือนใบตองสลับกับสีขาวซึ่งเป็นเปลือกของหอยลายตอง (*Amphidromus dextrochlorus*) หอยชนิดนี้ชาวบ้านมักชอบเลี้ยงไว้ในบ้านเพราะทำให้ไม้มีมดเนื่องจากเมือกที่หอยขับออกมา มีฤทธิ์เป็นด่างทำให้มดไม่กล้าเข้ามารบกวน ถือว่าเป็นภูมิปัญญาชาวบ้านของไทยเราที่มีมาแต่โบราณ และยังมีเปลือกหอยหาคrown snails ซึ่งเป็นหอยเฉพาะถิ่น พบเพียง 2 ชนิดในประเทศไทยเท่านั้น

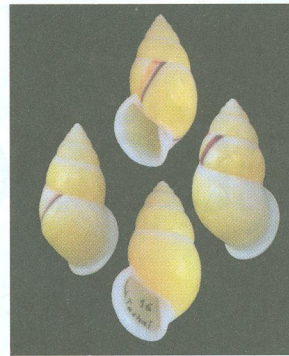
ต่อจากเปลือกหอยสวยงามจะเป็นเอกสารผลงานวิชาการต่างๆ ที่ได้ตีพิมพ์ในระดับนานาชาติและระดับประเทศรวมถึงหนังสือ MICROSNAILS OF THAILAND ที่เกิดขึ้นจากผลงานวิจัยเกี่ยวกับหอยหาคจิวในประเทศไทยที่ รศ.สมศักดิ์ บัญหา ได้ศึกษาเป็นเวลากว่า 10 ปี กำลังจะพิมพ์ออกมาเร็วๆ นี้

มุมมองด้านขวาของหอยจะมีจอทีวีที่เปิดนำเสนอเรื่องราวความเป็นมาของงานศึกษาเกี่ยวกับหอย และเปิดภาพแสดงโครงสร้างภายในของเปลือกหอยหาคจิวที่ศึกษาด้วยลำแสงซินโครตรอน ซึ่งเป็นเทคโนโลยีที่ได้เดินทางไปทำถึงประเทศฝรั่งเศส ภาพที่เห็นจึงดูราวกับเราย่อส่วนแล้วเดินทางเข้าไปในเปลือกหอยจริงๆ

ด้านขวาของหอยมีเปลือกของหอย Escargot ซึ่งเป็นหอยหาคของทางยุโรปที่นำมาประกอบอาหารราคาแพง ตั้งเทียบอยู่กับเปลือกหอยหาคไทยคือ หอยหอม (*Cyclophorus volvulus*) ซึ่งเป็นหอยหาคบกที่ชาวบ้านรู้จักกันดีในการนำมาประกอบอาหาร ไม่ว่าจะเป็นลาบ ก้อย ยำหรือแกง หอยหอมจึงมีศักยภาพในการเป็น Siamese Escargot ได้ในอนาคต ทั้งนี้ยังมีการประกอบอาหารจากหอยหอมให้ชิมกันอีกด้วย

สุดท้ายเป็นตู้แสดงหอยหาคตัวเป็นๆ จากธรรมชาติ มีทั้งหอยหาคสวยงาม หอยหาคจากภูมาม่าน และหอยนักกล้า (*Atopos* sp.) ซึ่งมีขนาดใหญ่กว่านิ้วมือและกินหอยหาคด้วยกันเองเป็นอาหาร ■

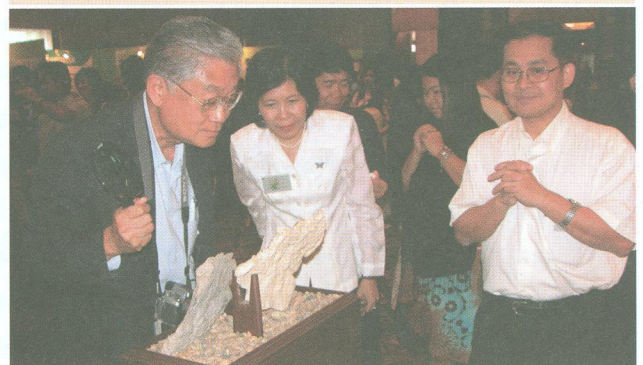
ขอขอบคุณ รศ.ดร. สมศักดิ์ บัญหา ภาควิชาชีววิทยา คณะวิทยาศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ที่เอื้อเฟื้อข้อมูลและภาพประกอบ

● หอยมรกต (*Amphidromus classarius*) หอยชนิดใหม่ที่ได้รับพระราชทานนามจากสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี โดยชื่อละติน "classarius" นั้น มีความหมายว่า "Of the Navy" เนื่องจากเก็บตัวอย่างได้จากเกาะตาชัย ในทะเลอันดามัน เขตจังหวัดพังงา พื้นที่ในโครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืช ซึ่งทหารเรือรับผิดชอบอยู่ ทั้งยังพบได้ทีเดียวในโลกอีกด้วย

▲ รศ.สมศักดิ์ บัญหา ผู้เชี่ยวชาญด้านหอยจากจุฬาฯ บรรยายให้ ชพณฯ อำพล เสนาณรงค์ องคมนตรี และ ศ.นพ.วิจารณ์ พานิช ถึงศักยภาพของหอยไทย

▲ ศ.นพ.วิจารณ์ พานิช และ ศ.ละออศรี เสนาะเมือง กำลังช่วยกันส่องหาหอยหาคจิวจากแว่นขยาย โดยมี รศ. สมศักดิ์ บัญหา ยืนให้กำลังใจอยู่ข้างๆ

▲ Siamese escargot คือหอยหอม ซึ่งได้รับความนิยมจากนักชิมเป็นอย่างมาก และทุกคนลงความเห็นว่ารสชาติและหน้าตาที่น่ารับประทานจึงขอยกให้หอยไทยก้าวไกลสู่ครัวโลก

ตามล่าชีวิตดึกดำบรรพ์

ไขปริศนาชีวิตที่หลบไหลใต้พิภพ
ผ่านกาลเวลาเพื่อรอการค้นหาก

แฟนพันธุ์แท้ไดโนเสาร์ได้มีโอกาสย้อนรอยประวัติศาสตร์โลก เมื่อ 150 ล้านปีก่อน โดยทีมงานของ ดร.วราวุธ สุธีธร กรมทรัพยากรธรณี ซึ่งได้ทำชุดจำลองการขุดซากดึกดำบรรพ์ไดโนเสาร์มาให้ทดลองขุดกันด้วย แรกเริ่มเดินเข้าไปใกล้ซุ้มนี้ก็จะสะดุดตากับไดโนเสาร์ *Compsognathus* sp. ขนาดตัวเท่าไก่ ที่เป็นหุ่นจำลองท่ามกลางต้นกกนกกนารีที่นำมาประดับให้ดูโบราณเข้ากับหุ่นจำลองเป็นอย่างดี แต่พวกนี้ก็เป็นแค่ของประดับ เพราะจริงๆ แล้วทีมงานตั้งใจที่จะแสดงซากดึกดำบรรพ์ปลาโบราณ *Lepidotes buddhabutrensis* ซึ่งพบในชั้นหินทรายแป้งของหมวดหินภูกระดึง มีอายุอยู่ในช่วงจูแรสซิกตอนปลาย (ประมาณ 150 ล้านปีก่อน) พื้นที่ที่พบอยู่ในบริเวณภูน้ำจั้น อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ ซึ่งจากการตรวจสอบพบว่าเป็นชนิดใหม่ของโลก จึงตั้งชื่อชนิดว่า *buddhabutrensis* ตามชื่อวัดพุทธบุตร อันเป็นสถานที่ที่พระศักดิ์ ธรรมโรโต เจ้าอาวาส เป็นผู้พบและเก็บรักษาตัวอย่างไว้ ปลาชนิดนี้จัดเป็นปลาน้ำจืดที่พบมากในช่วงมหายุคมีโซโซอิก และสูญพันธุ์ไปพร้อมกับไดโนเสาร์เมื่อ 65 ล้านปีก่อน ส่วนฟอสซิลที่ตั้งแสดงไว้ข้างๆ กันเป็นซากดึกดำบรรพ์เต่ายักษ์ ขนาด 80-90 เซนติเมตร จากชั้นหินทรายแป้งของหมวดหินภูกระดึงเช่นกัน แต่พบที่จังหวัดมุกดาหารมีอายุอยู่ในยุคจูแรสซิกตอนปลายประมาณ 150 ล้านปีก่อน

ถัดไปทางด้านข้างมีโต๊ะตั้งจำหน่ายของที่ระลึกสีสันสวยงามและมีคุณค่าสำหรับเยาวชน เพราะมีชุดตัด ปับ ปะ รูปไดโนเสาร์แสนน่ารัก, หนังสือการ์ตูนเกี่ยวกับไดโนเสาร์, แสตมป์ชุดไดโนเสาร์ของไทย, ถุงผ้าแบบพื้นบ้านที่มีลายผ้าทอเป็นรูปไดโนเสาร์, สมุดปกกระดาษสาวาดปกเป็นไดโนเสาร์ นอกจากนี้ยังมีเอกสารแจกเรื่องแหล่งไดโนเสาร์ภูคุ้มข้าว, แผ่น

พับความรู้เกี่ยวกับพิพธิภณท์ไดโนเสาร์และความรู้ทางธรณีวิทยา และแผ่นวีซีดีเรื่อง “รอบรู้ ธรณีไทย” ที่ให้ความรู้พื้นฐานทางด้านธรณีวิทยาเป็นอย่างดี

พอเข้าไปข้างในจะพบกับตู้โชว์จำนวน 3 ตู้ ที่ได้จัดวางซากฟอสซิลน้อยใหญ่ไว้ได้อย่างลงตัวและสวยงาม เริ่มจากตู้แรก ซึ่งจัดแสดงซากดึกดำบรรพ์ของพืชโบราณที่มีลักษณะคล้ายใบเฟิร์นที่ฝังอยู่ในเนื้อหิน, ซากดึกดำบรรพ์พืชในรูปแบบของถ่านหิน จากสุสานหอยจังหวัดกระบี่ และก้อนอำพันสีเหลืองอร่าม ซึ่งเป็นก้อนยางไม้ดึกดำบรรพ์

ตู้กลาง จัดแสดงซากขึ้นกระดูกไดโนเสาร์กลุ่ม

Spinosaurid ส่วนคอและกระดูกสันหลัง จากหมวดหินโคกกรวดในจังหวัดขอนแก่น มีอายุในช่วงครีเตเชียสตอนปลาย หรือประมาณ 100 ล้านปีก่อน และที่วางอยู่ข้างๆ กันคือ ชิ้นกระดูกสันหลังของ *Stegosaurus* sp. พบจากชั้นหินทรายหมวดหินภูกระดึง จังหวัดกาฬสินธุ์ มีอายุในช่วงจูแรสซิกตอนปลาย ประมาณ 150 ล้านปีก่อน จากซากดึกดำบรรพ์ชิ้นนี้นับเป็นการค้นพบ *Stegosaurus* ครั้งแรกในประเทศไทย

ส่วนตู้สุดท้ายมีอยู่ด้วยกันสองชั้น เริ่มจากชั้นบนมีซากดึกดำบรรพ์ของซันพันไดโนเสาร์ *Siamotyrannus isanensis* ไดโนเสาร์สกุลใหม่ของโลกที่ตีพิมพ์ไปเมื่อปี พ.ศ.

ขนาดจืดที่พบในแหล่งเดียวกันกับซากเต่ายักษ์ข้างต้น คือที่จังหวัดมุกดาหาร

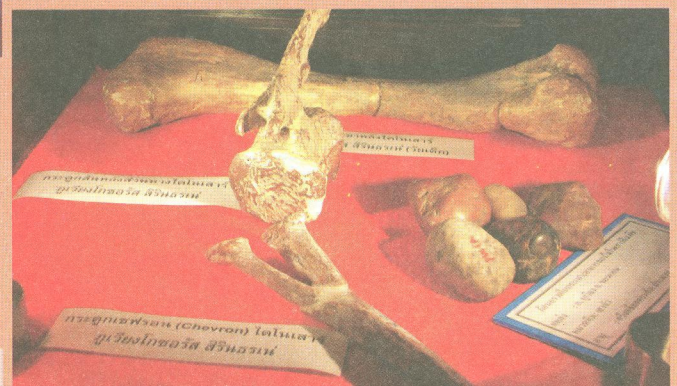
ส่วนในชั้นล่างจัดแสดงชิ้นส่วนของ *Phuwiangosaurus sirindhornae* ซึ่งเป็นไดโนเสาร์ซอโรพอดที่ตั้งชื่อสกุลตามสถานที่ขุดพบซากดึกดำบรรพ์เป็นครั้งแรกคือที่ภูเวียง จังหวัดขอนแก่น และตั้งชื่อชนิดตามพระนามาภิไธยของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เพื่อถวายพระเกียรติแด่พระองค์ท่าน ที่ทรงสนพระทัยติดตามการค้นพบทางโบราณชีววิทยาในประเทศไทย

สำหรับผู้สนใจงานทางด้านบรรพชีวินคงได้ติดตาม

▲ ชุมนิรมิตผู้สนใจเยี่ยมชมอย่างไม่วายสายทีเดียว น่าปลื้มใจแทน ดร.วราวุธ สุธีธร และคณะจริงๆ คงจะหายเหนื่อยเป็นปลิดทิ้ง

◀ งานนี้ ดร.วราวุธ สุธีธร และทีมงานชนพอสซิดจริงมาให้ชมกันอย่างจุใจ

▲ (บน) สมุดพับรูปไดโนเสาร์น่ารักๆ ขายดีมาก (ล่าง) ภายในตู้กระจกมีชิ้นส่วนของ *Phuwiangosaurus sirindhornae* มาจัดแสดง ได้แก่ กระดูกได้หาง, กระดูกสันหลังส่วนหาง และกระดูกต้นขาหลังของวัยเด็ก นอกจากนั้นยังจัดแสดงก้อนกรวดในกระเพาะอาหารของไดโนเสาร์กินพืช ซึ่งน่าจะเป็นกรวดบดอาหารเช่นเดียวกับที่นกกินเข้าไปเพื่อช่วยในการบดอาหาร โดยพบที่บริเวณส่วนท้องของซากกระดูก ซึ่งพบในหมวดหินเสาขัว ที่อำเภอภูเวียง จังหวัดขอนแก่น มีอายุในช่วงครีเตเชียสตอนต้น

2539 นับเป็นบรรพบุรุษที่เก่าแก่ที่สุดของกลุ่มไทรโนซอริดที่พบในขณะนี้ โดยอาศัยอยู่ในช่วงยุคครีเตเชียสตอนต้น (130 ล้านปีก่อน) ขึ้นต่อมาก็คือ ฟันของไดโนเสาร์ *Siamosaurus suteethorni* ซึ่งจัดอยู่ในกลุ่มสไปโนซอริด ลักษณะของฟันเป็นแท่งกรวย ปลายแหลม มีสันเล็กๆ ยาวตลอดฟัน ซึ่งแตกต่างจากฟันของไดโนเสาร์กินเนื้อชนิดอื่น ด้วยลักษณะดังนี้จึงได้รับการประกาศให้เป็นไดโนเสาร์สกุลใหม่ โดยนำนามสกุลของดร.วราวุธ ผู้มีส่วนสำคัญในการค้นพบไปตั้งเป็นชื่อชนิด นอกจากนั้นก็มีชิ้นฟันจะเข้ดึกดำบรรพ์ร่วมยุคไดโนเสาร์ อายุประมาณ 150 ล้านปี และซากกระดูกองเต่า

ดร.วราวุธ ไปทัศนศึกษาต่อที่แหล่งไดโนเสาร์ภูคุ้มข้าว อำเภอสหัสขันธ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ เพื่อสัมผัสกับซากดึกดำบรรพ์ของจริง แหล่งวิจัยและแสดงนิทรรศการด้านพอสซิดที่มีชื่อเสียงและใหญ่ที่สุดแห่งหนึ่งในประเทศไทย ■

ขอขอบคุณ นายสุรเวช สุธีธร สาขาชีววิทยา "บรรพชีวิน" คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น ที่เอื้อเฟื้อข้อมูล

▲ จำปีสิรินธร พันธุ์ไม้ดอกหอมที่กำลังเป็นที่ต้องการของท้องตลาด

ฯพณฯ อำพล เสนาณรงค์ ▶
องคมนตรี และ ศ.วิสุทธ์ ไข่มุก
เปิดชมภาพพันธุ์ไม้ดอกหอม โดย
มี ดร.ปิยะ เฉลิมกลิ่น ยืนให้
ข้อมูลอยู่ข้างๆ

หอมหวานชวนดม

สืบพัลลภบุปพชาติที่จุมูกเท่านั้นเป็นเจ้าของ

“หอมหวานชวนดม” จัดโดย ดร.ปิยะ เฉลิมกลิ่น และคณะ จากสถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย จัดเป็นอีกขั้วนิทรรศการที่มีผู้แวะเวียนมาเยี่ยมชมอย่างไม่ขาดสาย เพราะมีไม้หอมชื่อเสียงโด่งดังหลายชนิดวางเรียงรายให้ผู้เข้าชมได้มาสูดดมกลิ่นหอมและพิจารณาความสวยงามของดอกไม้อย่างใกล้ชิด

ขั้วนี้ยังมีบทเพลงอุทยานดอกไม้ของสุนทราภรณ์ มาเปิดคลอเบาๆ สร้างบรรยากาศภายในขั้วให้เย็นสบาย โดยมีไม้ดอกหอมต่างๆ ที่อยู่ในบทเพลงมาเรียงรายให้เห็นตรงหน้าด้วย ไม่ว่าจะเป็น จำปาสีทอง กระดังงา มะลิซ้อน พุดน้ำบุษย์ ปาหนัน จำปาขาว ยี่หุบปลี มณฑา ลำดวนดอย ลำดวนแดง กรรณิการ์ รสสุคนธ์ ประยงค์ บุนนาค

ไม้ดอกหอมที่ขึ้นชื่อที่สุดของขั้วนี้คือจำปีสิรินธร (*Magnolia sirindhorniae*) ซึ่งเป็นพืชชนิดใหม่ของโลกที่อาจารย์ค้นพบเมื่อปี 2542 ที่จังหวัดลพบุรี และมหาวิทยาลัยมหิดล (Mitrephora sirikitiae) พืชชนิดใหม่ของโลกซึ่งอาจารย์เพิ่งค้นพบเมื่อปี 2547 ที่ผ่านมานี้ ที่อุทยานแห่งชาติน้ำตกสุรินทร์ จังหวัดแม่ฮ่องสอน เมื่อครั้งที่ออกสำรวจไปทั่วประเทศพบต้นมหาวิทยาลัยในธรรมชาติเพียง 20 กว่าต้นเท่านั้นเอง นับว่าเป็นพรรณไม้ที่มีความเสี่ยงต่อการสูญพันธุ์อย่างมาก แต่ ดร.ปิยะ เฉลิมกลิ่น ได้พยายามทำการขยายพันธุ์จนสำเร็จ และในงานนี้ผู้เข้าร่วมประชุมก็มีโอกาสได้จับจองเป็นเจ้าของกันถ้วนหน้าในราคามิตรภาพ

ที่เห็นแล้วสะดุดตาและอดที่จะชำเลืองดูเสียไม่ได้ เห็นจะเป็นบอร์ดขนาดใหญ่ที่อ่านแล้วอดจินตนาการตามไม่ได้

▲ ชุมนี้นี้คับคั่งไปด้วยผู้คนที่แห่แหนกันมาเลือกซื้อพันธุ์ไม้ดอกหอมนานาชนิดคนละต้นสองต้น จนหมดไม่มีเหลือให้ ดร.ปิยะ ชนกลีบเลยแม้แต่ต้นเดียว

▲ มหาพรหมราชินี พันธุ์ไม้ดอกหอมสวยงามที่เคยหายากในอดีต แต่ปัจจุบันสามารถขยายพันธุ์ได้สำเร็จด้วยฝีมือ ดร.ปิยะ เฉลิมกลิ่น

ไม้ดอกหอมที่ขึ้นชื่อที่สุดของชุมชนนี้คือจำปีสิรินธร (*Magnolia sirindhorniae*) ซึ่งเป็นพืชชนิดใหม่ของโลกที่อาจารย์ค้นพบเมื่อปี 2542 ที่จังหวัดลพบุรี และมหาพรหมราชินี (*Mitrephora sirikitiae*) พืชชนิดใหม่ของโลกซึ่งอาจารย์เพิ่งค้นพบเมื่อปี 2547 ที่พวนมา ที่อุทยานแห่งชาติน้ำตกสุรินทร์ จังหวัดแม่ฮ่องสอน เมื่อครั้งที่ออกสำรวจไปทั่วประเทศพบต้นมหาพรหมราชินีในธรรมชาติเพียง 20 กว่าต้นเท่านั้นเอง นับว่าเป็นพรรณไม้ที่มีความเสี่ยงต่อการสูญพันธุ์อย่างมาก แต่ ดร. ปิยะ เฉลิมกลิ่น ได้พยายามทำการขยายพันธุ์จนสำเร็จ

เพราะเป็นเรื่องราวของหญิงสาวคนหนึ่งที่กำลังนั่งรถเพื่อมาประชุมในครั้งนี และในระหว่างทางเธอเผอิญหลับไปและฝันว่าตัวเธอได้มีโอกาสไปเยี่ยมชมสวนไม้ดอกหอมพร้อมกับคุณอาจารย์ทรงคุณวุฒิหลายท่าน เช่น อาจารย์ยอชนันท์ ไทยทอง, อาจารย์จิรายุพิน จันทรประสงค์, อาจารย์จำลอง เพ็งคล้าย, อาจารย์วิสุทธิ์ ไบไม้ และอีกหลายๆ ท่านด้วยกัน อ่านแล้วก็ไม่ลืมที่จะซื้อหนังสือหอมกลิ่นดอกไม้ในเมืองไทยของอาจารย์ปิยะกลับไปอ่านศึกษาต่อเองที่บ้าน

นอกจากนี้ยังมีมูมภาพพรรณไม้ดอกหอมสวยๆ อีกหลายร้อยภาพ อาทิ เต็มสาย เต็มแฉะ นุหงาเชิง ป่าหนัน กรันเกรา มะลิลา ปิบ ฯลฯ ซึ่ง ดร.ปิยะ มีโครงการจะนำภาพไม้ดอกหอมเหล่านี้มาจัดทำเป็นสื่อการเรียนรู้แจกจ่ายไปยังโรงเรียนต่างๆ อีกด้วย

งานนี้หากใครพลาดโอกาสไปชม ชุมน “หอมหวานชวนดม” ไม่ต้องเสียดายเพราะปีหน้าเราจะพบกันใหม่พร้อมกับความหอมที่จะเพิ่มมากขึ้นตามวันเวลา ■

วิถีชีวิตไทอีสาน

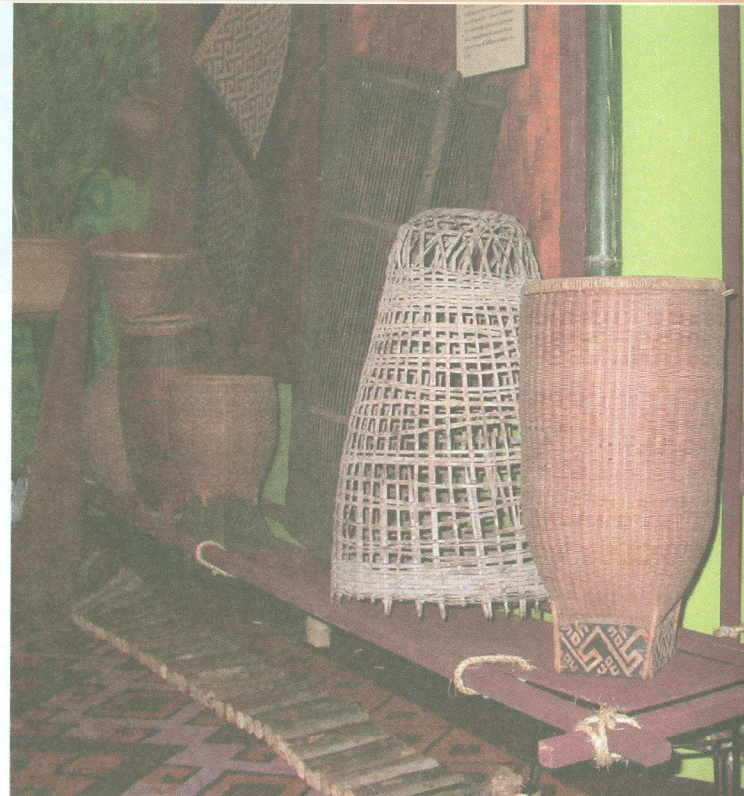
“ก้าวผ่านประตูเหื่อน...เยี่ยมชม ภูมิปัญญาและวิถีชีวิตไทอีสาน”

การนำเสนอภูมิปัญญาของชาวอีสานที่สถาบันวิจัย
วลัยรุกขเวช ภูมิปัญญาผ่านเหื่อนจำลอง (เหื่อน-บ้านของ
คนอีสาน)

เมื่อก้าวเท้าเข้าเขตชุมชนวิถีชีวิตไทอีสานที่เสมือน
เป็นเขตรั้วบ้านก็จะพบกับภูมิปัญญาที่แฝงมากับ “แอ่งน้ำ” (ตุ่ม
น้ำหน้าบ้าน) ซึ่งเกิดจากการผสมผสานของธาตุทั้ง 4 นั่นก็คือ
ดิน ต้องเป็นดินที่มาจากกันแม่น้ำเท่านั้น เพราะเป็นดินที่อึด
ตัวมีคุณภาพดี นำมาผึ่งลมไว้แล้วนำมาผัดกับดินเชื้อ (คือ
ดินที่ได้จากการทำครั้งแรกเผาไฟจนสุก) แล้วนำมาขึ้นรูป
โดยการตบลงกับ น้ำ จนเกิดเป็นรูปหม้อหรือตุ่มน้ำ ผึ่งรับ ลม
จนแห้งดี นำเข้าเตาที่เตรียมไว้ ใช้ ไฟ แรงสม่ำเสมอเพื่อไม่
ให้หม้อแตกหรือมีตำหนิ เมื่อไฟดับมอดลงปล่อยให้เย็นจะ
ได้ตุ่มน้ำตัวทนสายธารน้ำใจของคนอีสาน

การมีตุ่มน้ำหรือแอ่งน้ำไว้หน้าบ้านถือเป็นเกียรติ
อย่างยิ่งของคนอีสานที่มีโอกาสช่วยดับร้อนคลายกระหายให้
กับแขกผู้มาเยี่ยมเยือน หรือผู้ที่เดินทางผ่านมา ในขณะที่
เดียวกันแอ่งน้ำก็ต้องไม่วางกับพื้น ต้องสร้างร้านให้ตุ่ม
น้ำ (ภาษาอีสานเรียก ฮ้านแอ่งน้ำ) และร้านตุ่มน้ำนั้นจะรอง
กันตุ่มน้ำด้วยฟางที่มัดเป็นขดหรือม้วนของเครื่องบดกระเทียม และ
ยังจะปลูกผักกูด (เพิร์นชนิดหนึ่ง) หรือปล่อยให้ตะไคร่น้ำขึ้น
บนตุ่ม ซึ่งชาวอีสานจะไม่นิยมขัดออก เนื่องจากการมีผักกูด
หรือตะไคร่น้ำขึ้นเป็นการทำให้น้ำในตุ่มนั้นเย็น ให้ผู้คนที่เดิน
ทางผ่านได้แวะดื่มน้ำกันอย่างสดชื่น

และเมื่อได้ก้าวเข้าเหื่อน (บ้านของคนอีสาน) มี

▲ เครื่องมือหุงแรงอีกชิ้น
ที่ใช้วัดน้ำตามไร่นาคือ
กะใช้ หรือคันโซ่ สานด้วย
ไม้ไผ่ หรืออาจทำด้วยวัสดุ
อื่น แล้วเอามาแขวนกับ
หลักสามขาเพียงออกแรง
ผลักเบาๆ ก็สามารถวัดน้ำ
เข้าออกจากที่นาหรือพื้นที่
เป้าหมายได้อย่างง่ายดาย

เครื่องจักสานที่ใช้สำหรับปักสัตว์ ▶
หลากหลายรูปแบบซึ่งชาวอีสานได้
คิดค้นและสร้างขึ้นเหมาะสมกับ
ธรรมชาติของสัตว์แต่ละชนิด จน
กลายเป็นอีกหนึ่งภูมิปัญญาที่แสดง
ถึงจิตวิญญาณแห่งการเป็นนัก
ธรรมชาติวิทยาที่แท้จริงของชาวอีสาน

ลักษณะได้ทุนสูงและต้องมีสามห้องเท่านั้น ซึ่งหมายถึงการ แสดงถึงลักษณะนิสัยใจคอกว้างขวางของคนอีสานที่ได้จัด เนื้อที่ส่วนใหญ่ของบ้านไว้ต้อนรับแขกผู้มาเยือน ซึ่งพื้นที่ดังกล่าวได้แก่ส่วนชานแดดชานฝน ระเบียงบ้าน ชานบ้าน ฮ้าน แอ่งน้ำและใต้ถุนบ้าน แต่พื้นที่ส่วนตัวมีเพียงเล็กน้อยเท่านั้น ห้องทั้งสามนั้นมีชื่อและการใช้สอยดังต่อไปนี้

1. ห้องเปิง เป็นห้องพระ ห้องไหว้ผีบรรพบุรุษ และ เก็บรักษาของขลังมนต์ตราประจำตระกูล ผู้จะเข้าห้องนี้ได้ จะต้องเป็นชายเจ้าบ้านหัวหน้าครอบครัวเท่านั้น ถ้าหญิงใด จะเดินผ่านหน้าห้องนี้ต้องนุ่งผ้าถุงสองชั้น ห้องเปิงถือได้ว่าเป็นศักดิ์ศรีของเจ้าบ้านและวงศ์ตระกูล ถ้ามีผู้ใดละเมิด เข้าไปในห้องนี้จะต้องทำพิธีขอมาลาโทษต่อเจ้าบ้าน โดยมี

ชาวบ้านที่เป็นผู้หลักผู้ใหญ่ของชุมชนมาเป็นสักขีพยาน

2. ห้องกลาง เป็นห้องนอนของพ่อแม่ และใช้เก็บ ทรัพย์สินสมบัติเงินทอง จึงถือได้ว่าห้องนี้เป็นด้านสำคัญในการ ปกป้องลูกสาวและสมบัติทั้งปวง

3. ห้องส้วม (ภาษาอีสานหมายถึงห้องนอนลูกสาว) ห้องนี้เป็นห้องที่เตรียมไว้ให้เป็นห้องสำหรับลูกสาวและลูกเขย จะอยู่ส่วนท้ายสุดของบ้าน ส่วนลูกชายถือว่าเป็นแรงงาน ส่วนเกินจะนอนตรงไหนก็ได้เพราะในอนาคตจะต้องแต่งงาน และย้ายเข้าไปอยู่ที่บ้านเจ้าสาว

พื้นที่อีกส่วนหนึ่งที่มีบทบาทคือส่วนของใต้ถุนบ้าน ที่ตรงนี้เป็นที่ชุมนุมของคนในครอบครัวในช่วงกลางวัน เป็น ที่พบปะพูดคุย ถ่ายทอดความรู้ และเป็นที่ตั้งก่อกองไฟ รวมทั้ง เป็นคอกสัตว์

ภายในเรือนของชาวอีสานยังได้จัดแสดงเครื่องมือ เครื่องใช้ เครื่องจักสาน เครื่องมือล่าสัตว์ ซึ่งทำมาจากวัสดุที่ หาง่ายแต่ทนทาน เช่น ไม้ไผ่ ไม้มะค่าแต้ เหมือดแอ่ และ ในการสร้างเครื่องมือดังกล่าวของคนอีสาน ผู้จักสานจะต้อง สังเกตชนิดของสัตว์ ลักษณะเด่น ขนาดของสัตว์ จะต้อง เข้าใจธรรมชาติของสัตว์ แล้วสร้างกับดักหรือเครื่องมือดักให้ สอดคล้อง เพื่อไม่ให้ไปกระทบกับสิ่งมีชีวิตอื่นๆ คนอีสานจึง จัดเป็น “นักวิจัยพฤติกรรมสัตว์” ที่น่าจะได้รับรางวัลกันไว้

เครื่องจักสานของชาวอีสานนอกจากมีคุณค่าใน ชีวิตประจำวันแล้ว เครื่องจักสานที่ถูกสร้างขึ้นยังเป็นการ แสดงถึงวัฒนธรรมการเลือกคู่ครองของชาวอีสานอีกด้วยเพราะ โดยส่วนมากผู้ชายจะเป็นผู้ผลิตงานจักสาน ถ้าทำชิ้นมาแล้ว ไม่สวยงามหรือใช้ไม่ทนทาน ก็จะไม่มีสาวมาชอบ และเป็น ข้อแม้อย่างหนึ่งที่ทำให้การสู่ขอหญิงสาวมาเป็นภรรยา มีความยากมากขึ้น

ก่อนก้าวเท้าออกจากเรือนไทยอีสาน เจ้าหน้าที่ ประจำชุมได้แอบกระซิบมาว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสานที่นำ มาจัดแสดงในชุมภูมิปัญญาเป็นเพียงส่วนหนึ่งที่ชาวอีสานได้ คิดค้น และสร้างขึ้นเพื่อใช้ในชีวิตรประจำวัน หากต้องการ เรียนรู้ความเป็นนักธรรมชาติวิทยา และภูมิปัญญาของชาว อีสานให้ลึกซึ้ง ก็สามารถขอข้อมูลได้จากสถาบันวิจัยลัษ- รุกขเวช และศูนย์ศิลปวัฒนธรรมภาคอีสาน มหาวิทยาลัย มหาสารคาม ■

ขอขอบคุณ คุณนิรภัทร บุญมาโฮม และคุณเรียบจิตร์ สุทธิโลกเชือก สถาบันวิจัยลัษรุกรขเวช มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ที่เอื้อเฟื้อข้อมูลและ ภาพประกอบ

▲ แหล่งรวบรวมภูมิปัญญาที่แฝงไว้ด้วยสัจธรรมแห่ง ชีวิตที่ถ่ายทอดสืบต่อกันมาอย่างเนิ่นนาน ดังจะเห็นได้ จากเครื่องมือเครื่องใช้ เครื่องมือในการดักสัตว์ที่ดู ภายนอกแล้วสุดแสนจะเรียบง่าย แต่มีความซับซ้อนใน ตัวเอง

นักวิจัยรุ่นใหม่ไทพิน

แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ร่วมพัฒนาศูนักวิจัยมืออาชีพรุ่นใหม่

▲ โลโก้แสดงความร่วมมือร่วมใจของสมาชิกไทพิน

▲ ตู้แสดงระบบนิเวศของหิ่งห้อยโดย น.ส.อัญญา ท่านเจริญ นักศึกษาปริญญาเอก มหาวิทยาลัยมหิดล

▲ ตัวแทนสมาชิก TYPIN ได้ขึ้นเวทีเสวนาเพื่อประชาสัมพันธ์โครงการ

กลุ่มนักวิจัยรุ่นใหม่ TYPIN (Thai Young Professionals Initiative) ได้จัดชุมนุมนิทรรศการภายใต้แนวคิดที่จะแบ่งปันความรู้ระหว่างพันธมิตร หรือ “Share for us” ภายในชุมนุมนิทรรศการได้มีการเปิดวิธีที่ดีเพื่อนำมา และวัตถุประสงค์ของการรวมกลุ่มนักวิจัยรุ่นใหม่ รวมถึงกิจกรรมต่างๆ ที่ผ่านมา พร้อมกับการเปิดรับสมาชิกใหม่ที่สนใจ

ผู้เข้าร่วมประชุมได้รับชมกิจกรรมต่างๆ ที่นักศึกษาจากหลากหลายสถาบันได้ร่วมกันจัดแสดง เช่น การติดตามสำรวจร่องรอยของสัตว์ป่าโดยใช้การวางกับดักที่ทำจากทรายเพื่อดักรอยตีนสัตว์ที่เข้ามา, เทคนิคการใช้กล้องดักถ่ายภาพสัตว์ป่า (Camera trap) ที่ใช้ระบบอินฟราเรดสำหรับดักถ่ายภาพสัตว์ป่า, เทคนิคการดูสรีระเบื้องต้น วิธีการแบ่งกลุ่ม และการแบ่งเพศของแมลงปอ, เทคนิคการดูแมงมุมอย่างคร่าวๆ และวิธีการจำแนกชนิดแมงมุมจากใยแมงมุม, วิธีการชุดและศึกษาฟอสซิลของสัตว์ดึกดำบรรพ์, เทคนิคการเก็บพรรณไม้ โดยการใช้แผ่นอัดพรรณไม้, การวาดภาพทางวิทยาศาสตร์, การแสดงชุดอุปกรณ์ประดาน้ำ และอุปกรณ์ที่ใช้ในการศึกษาวิทยาศาสตร์ทางทะเล เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีการแสดงระบบนิเวศของหิ่งห้อยตั้งแต่ระยะตัวอ่อนถึงตัวเต็มวัยที่จัดแสดงโดย นางสาวอัญญา ท่านเจริญ ศิษย์เก่า BRT ซึ่งได้รับความสนใจเป็นอย่างมากโดยเฉพาะในยามค่ำคืนที่เปิดให้ชมแสงหิ่งห้อยระยะยาระยับให้กลับไปนอนหลับฝันดีอีกด้วย

กิจกรรมต่างๆ ที่นำมาแสดงในชุมนุมของกลุ่มไทพินทั้งหมดเกิดขึ้นมาจากความร่วมมือของสมาชิกจากหลากหลายสถาบันการศึกษาที่มาร่วมตัวเพื่อแลกเปลี่ยนและแบ่งปันความรู้ รวมถึงเทคนิคต่างๆ ในงานวิจัยของตนสู่เพื่อนสมาชิกคนอื่นๆ ที่รักและสนใจในการศึกษาทางด้านความหลากหลายทางชีวภาพ นอกจากนี้ภายในงานตัวแทนของสมาชิกยังได้ขึ้นไปเสวนาบนเวทีเพื่อประชาสัมพันธ์โครงการอีกด้วย ■

แยกยีน ITS-5.8-ITS 2 rDNA ซึ่งเป็นยีนของราทะเลในกลุ่ม Aigialus เพื่อใช้ในการจัดจำแนกรากลุ่มนี้ ทำให้การจัดจำแนกรากลุ่มนี้มีความชัดเจนมากขึ้นและสามารถจัดจำแนกรากลุ่มนี้เป็นวงศ์ใหม่ได้

ต่อมาเป็นกลุ่มสาหร่ายและแพลงก์ตอน โปสเตอร์ที่ได้รับรางวัลดีเด่น คือ “ความหลากหลายและความชุกชุมของไรติเฟอร์ คลาโดเซอรา และโคพิพอดในพื้นที่ชุ่มน้ำบึงบอระเพ็ด จังหวัดนครสวรรค์ และบึงโขงหลง จังหวัดหนองคาย” สร้างสรรค์โดยนางสาวจิตรา ตีระเมธี และ ศ.ละออศรี เสนาเมือง มหาวิทยาลัยขอนแก่น โดยการนำเสนอในโปสเตอร์นั้นทำให้ทราบถึงความหลากหลายของไรติเฟอร์ในบึงโขงหลง และทราบถึงปัจจัยทางกายภาพ เช่น อุณหภูมิ pH ค่าการนำไฟฟ้า ปริมาณออกซิเจนในน้ำซึ่งมีผลต่อความหลากหลายของไรติเฟอร์

ในกลุ่มพืช เรื่องแรกที่ได้รับรางวัล คือ “Revisions of *Hoya parasitica* Complex in Thailand” โดยนายมานิต คีตอยู่ และ รศ.ทวีศักดิ์ บุญเกิด จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย บทสรุปจากตัวงานโปสเตอร์คือ การศึกษาทบทวนทางอนุกรมวิธานของ *H. parasitica* หรือที่รู้จักกันในชื่อ นมตำเลีย เนื่องจากมีความแปรผันทางสัณฐานวิทยามาก จากการศึกษาศาสตร์รูปได้ว่ากลุ่ม *H. parasitica* complex นั้นประกอบด้วย *H. rigida*, *H. parasitica* และ *H. sp. nov* ซึ่งคาดว่าจะจะเป็นชนิดใหม่ของโลกด้วย

โปสเตอร์ดีเด่นอีกเรื่องหนึ่งในกลุ่มพืช คือ “Taxonomic Revision of Genus *Beilschmiedia* Nees (Lauraceae) in Thailand” โดยนางสาวนัยนา เทศนามหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ และ ดร.ก้องกานดา ชยามฤต หอพรรณไม้ กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช เป็นการศึกษาทบทวนพรรณไม้ในสกุล *Beilschmiedia* หรือที่รู้จักกันในสกุลหน่อหนุม นั้นเอง จากการศึกษารูปพรรณไม้ในสกุลนี้ 16 ชนิด มี 8 ชนิดที่เป็นพรรณไม้ที่ไม่เคยมีรายงานการพบในประเทศไทย และคาดว่าจะจะเป็นพรรณไม้ชนิดใหม่ของโลก 2 ชนิด

กลุ่มสัตว์ มีผู้ส่งประกวดถึง 29 เรื่อง และได้รับการคัดเลือกให้เป็นโปสเตอร์ดีเด่นถึง 2 เรื่องด้วยกัน เรื่องแรกที่ได้รับรางวัล คือ “Diversity of Soft Corals (Alcyoniina) In Thai Waters” โดย นายทนต์ศักดิ์ จันทรเมธากุล และ ดร.หรรษา จรรย์แสง จากมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ที่ได้

นำเสนอการศึกษาการแพร่กระจายของปะการังอ่อนในน่านน้ำไทย ทั้งฝั่งอ่าวไทยและฝั่งอันดามัน และปัจจัยทางสิ่งแวดล้อมที่มีผลต่อการแพร่กระจาย จากการศึกษาพบปะการังอ่อนทั้งสิ้นถึง 203 ชนิดเลยทีเดียว!

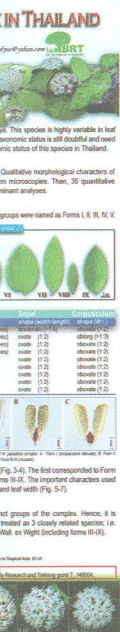
โปสเตอร์ดีเด่นเรื่องที่ 2 ในกลุ่มสัตว์คือ “Karyotypes of Operculate Land Snails of The Genus *Cyclophorus* (Prosobranchia: Cyclophoridae) in Thailand” โดย นางสาวบังอร กองอิม และ รศ.สมศักดิ์ ปัญญา จาก จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เป็นการศึกษา Karyotypes ของหอยกลุ่ม *Cyclophorus* sp. จากการศึกษาพบว่าหอยในสกุลนี้มีจำนวนโครโมโซม $n=14$, $2n=28$

โปสเตอร์ดีเด่นกลุ่มทองผาภูมิ ที่ได้รับรางวัล มี 3 เรื่องด้วยกัน เรื่องแรกคือ “ความหลากหลายของชนิดพันธุ์และพฤติกรรมการเก็บยางไม้จากธรรมชาติในโครงการทองผาภูมิ 72 พรรษามหาราช อำเภอทองผาภูมิ” โดย นางสาวชามา อินซอน และ รศ.สาวิตรี มาลัยพันธ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ซึ่งจากการศึกษาพบชนิดพันธุ์ 15 ชนิด จากทั้งหมด 32 ชนิดที่พบในประเทศไทย และทราบถึงพฤติกรรมการเก็บยางไม้ที่มักจะเก็บยางของพืชวงศ์มะม่วงเป็นหลัก

เรื่องต่อมาที่ได้รับการคัดเลือก ได้แก่ “ความหลากหลายของไบรโอไฟต์ในอุทยานแห่งชาติทองผาภูมิ จังหวัดกาญจนบุรี” โดย รศ.ทวีศักดิ์ บุญเกิด จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย สรุปจากโปสเตอร์ได้ความว่า จากการศึกษาศาสตร์รูปได้ว่าไบรโอไฟต์ได้ 92 ชนิด และในจำนวนนี้มีถึง 7 ชนิด ที่ไม่เคยมีรายงานการพบในเมืองไทยมาก่อน

และโปสเตอร์สุดท้ายที่ได้รับรางวัล ได้แก่ โปสเตอร์ผลงานวิจัยเรื่อง “การป้องกันกำจัดไรฝุ่นด้วยวิธีรมสารสกัดจากพืช” ของอาจารย์อำมร อินทร์สังข์ และคณะ จากสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง ซึ่งสาระในโปสเตอร์นั้นเป็นการทดสอบพืชสมุนไพร 19 ชนิดที่นำมาใช้ในการกำจัดไรฝุ่นซึ่งเป็นสาเหตุสำคัญของโรคภูมิแพ้ จากการวิจัยพบว่า สารสกัดจากกานพลูให้ผลในการกำจัดไรฝุ่นได้ดีที่สุด และสามารถพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์กำจัดไรฝุ่นบรรจุกระป๋องได้

จากการเดินชมผลงานวิจัยในรูปแบบโปสเตอร์เกือบ 3 วันเต็มๆ ได้ทั้งความรู้และได้ทราบเทคนิคการทำวิจัยด้านความหลากหลายทางชีวภาพมากมาย ทั้งได้เห็นไอเดียเก๋ๆ ในการจัดทำโปสเตอร์อีกด้วย

23

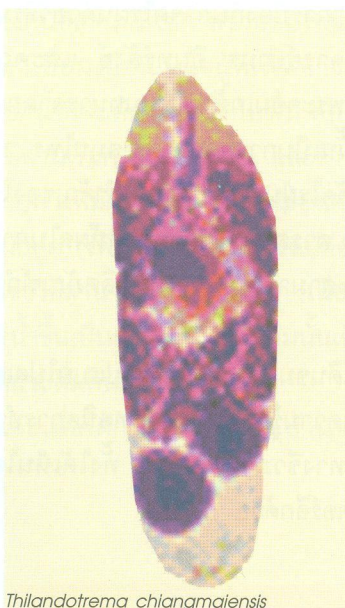
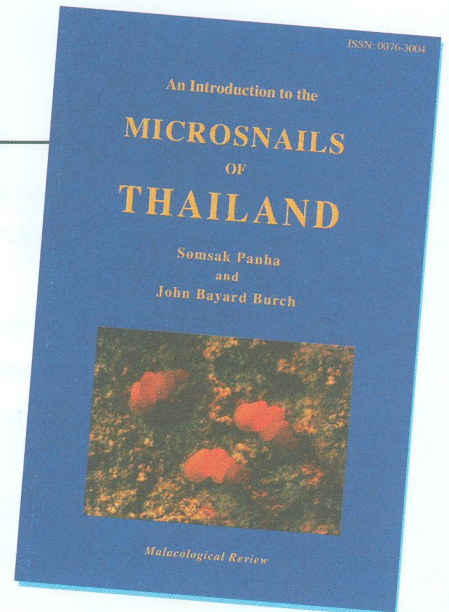
“An Introduction to the Microsnails of Thailand” ตำราหอยทากจืดที่สมบูรณ์ที่สุดใน ประเทศไทย ตีพิมพ์เผยแพร่ไปทั่วโลก

รศ.สมศักดิ์ ปัญญา ภาควิชาชีววิทยา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้จัดทำตำราหอยทากจืดที่สมบูรณ์ที่สุดในประเทศไทย “An Introduction to the Microsnails of Thailand” ซึ่งตีพิมพ์เป็นส่วนหนึ่งของวารสารวิชาการ “Malacological Review 2005”

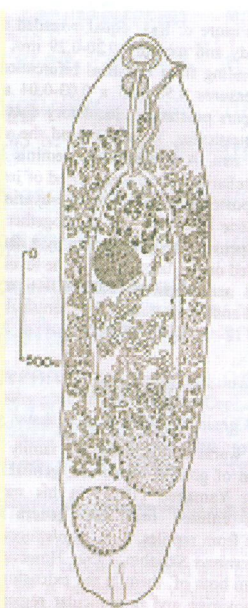
หนังสือ “An Introduction to the Microsnails of Thailand” จัดเป็น semi monograph ก่อนที่จะมีการตีพิมพ์ monograph ของหอยทากจืดในประเทศไทย โดยได้รวบรวมข้อมูลของหอยทากจืดในประเทศไทยจำนวน 100 ชนิด รวมทั้งชนิดที่ได้มีการตั้งชื่อขึ้นใหม่ด้วย และได้ตีพิมพ์เผยแพร่ไปทั่วโลก ซึ่งผู้ที่สนใจทั้งนักวิจัย อาจารย์นิสิตนักศึกษา หรือนักวิชาการ ทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ ที่สนใจศึกษาเกี่ยวกับหอยทากจืดในประเทศไทยสามารถศึกษาได้จากหนังสือเล่มนี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ที่สำรวจและศึกษาเขานินปูน

อาจารย์สมศักดิ์ ปัญญา กล่าวว่า “สิ่งมีชีวิตทุกชนิด

ต้องการแคลเซียมในการเสริมสร้างส่วนต่างๆ ของร่างกายโดยเฉพาะกระดูก หอยทากจืดเป็นสิ่งมีชีวิตชนิดแรกในระบบเขานินปูนที่ดึงเอาหินปูนมาสร้างเป็นเปลือก เพื่อให้สัตว์ขนาดเล็กอื่นๆ เช่น แมลง และนก มากินมันอีกที เพื่อเสริมสร้างแคลเซียม ดังนั้นหอยทากจืดจึงถือเป็นส่วนสำคัญของห่วงโซ่อาหาร ในหนังสือเล่มนี้นอกจากจะมีรายชื่อของหอยทากจืดมากที่สุดในประเทศไทยแล้วยังประกอบด้วยภาพถ่ายจากกล้องจุลทรรศน์อิเล็กตรอน พร้อมทั้งคำบรรยายลักษณะทางสัณฐานวิทยาของหอยทากจืดแต่ละชนิด และยังมีรูปวิธานจัดจำแนกชนิดที่ทำให้ผู้ที่สนใจศึกษาหอยทากจืดสามารถจัดจำแนกหอยทากจืดที่พบได้ง่าย หนังสือ “An Introduction to the Microsnails of Thailand” จึงจัดเป็นผลงานหนึ่งที่นำภาคภูมิใจของโครงการ BRT ที่มีประโยชน์ต่อวงการวิชาการทางด้านความหลากหลายทางชีวภาพอย่างยิ่ง

Thilandotrema chiangmaiensis

พบพยาธิชนิดใหม่ ในกบหัวยขาป๋ม

รศ.ชโลบล วงศ์สวัสดิ์ และคณะ จากภาควิชาชีววิทยา มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ได้ศึกษาพยาธิในกบหัวยขาป๋ม (*Rana kuhlii*) ซึ่งจากการตรวจสอบพบว่า พยาธิดังกล่าวเป็นพยาธิชนิดใหม่ของโลก 3 ชนิด คือ *Chiangtrema kuhlii*, *Plagioporus (Paraplagio porus) novum* และ *Thilandotrema chiangmaiensis*

ผลงานวิจัย BRT ยีนาศาสตร์ 1 รายการ

(สัทธิบัตรสูตรอาหารแ่งสำหรับพะเลียงสาหร่ายเห็ดลาบ)

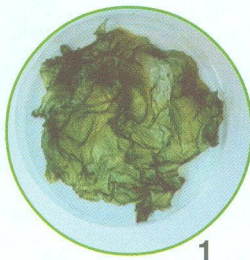
ดร.อาภารัตน์ มหาชนธ์ จากศูนย์จุลินทรีย์ (ศจล.) สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย (วว.) ได้ยื่นจดสิทธิบัตรด้านการประดิษฐ์จากผลงานวิจัย 1 รายการ คือ “สูตรอาหารแ่งสำหรับพะเลียงสาหร่ายเห็ดลาบ” ซึ่งผลงานวิจัยดังกล่าวนับเป็นผลงานวิจัยชิ้นแรกของโครงการ BRT ที่ได้ยื่นจดสิทธิบัตร

สาหร่ายเห็ดลาบ (*Nostoc commune*) เป็นสาหร่ายสีน้ำเงินแกมเขียวที่ตรึงไนโตรเจนได้ สำรวพบในพื้นที่ดินเค็มของป่าเอกลักษณะ “ดูลำพัน” อำเภอนาเชือก จ.มหาสารคาม ตามภูมิปัญญาไทยเชื่อว่ามีสรรพคุณในการรักษาระบบกระเพาะอาหารและลำไส้ รวมทั้งช่วยลดอาการร้อนใน สาหร่ายชนิดนี้แพร่และขยายพันธุ์ในช่วงฤดูฝนเท่านั้น ชาวบ้านนิยมเก็บมาบริโภคทำให้เสี่ยงต่อการสูญเสีย

พันธุ์ ผลจากการวิเคราะห์คุณค่าทางอาหารพบว่าสาหร่ายเห็ดลาบมีโปรตีนค่อนข้างสูง มีไขมันต่ำ และมีใยอาหารสูง สาหร่ายเห็ดลาบสามารถนำมาแปรรูปได้ทั้งอาหารหวานและอาหารคาว เช่น เป็นผงโรยข้าว ซุปใส ซุปเต้าหู้ ทำเป็นวุ้น เจลลี่รสสาหร่าย ทำเป็นอาหารขบเคี้ยว เป็นสาหร่ายแผ่นปรุงรส ฯลฯ จึงจัดว่าเป็นสิ่งมีชีวิตที่มีศักยภาพชนิดหนึ่งในการพัฒนาต่อไป

การวิจัยเพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์จากสาหร่ายเห็ดลาบได้นำไปสู่การคิดค้นสูตรอาหารแ่งที่เหมาะสม (optimal agar medium) สำหรับพะเลียงสาหร่ายเห็ดลาบ ซึ่งสูตรอาหารแ่งดังกล่าวจะเป็นการเพิ่มชีวมวลจากสาหร่ายเห็ดลาบเป็นการเฉพาะขึ้นมา

1. สาหร่ายเห็ดลาบสด
2. สาหร่ายเห็ดลาบแ่ง
- 3-4. ตัวอย่างผลิตภัณฑ์อาหารจากสาหร่ายเห็ดลาบ

1

2

3

4

พยาธิดังกล่าวจะอาศัยอยู่ในลำไส้ของกบหัวขำปุม ซึ่งกบดังกล่าวชาวบ้านบางกลุ่มนิยมนำมาประกอบอาหารประเภทต่างๆ จึงควรให้ความรู้เกี่ยวกับการปรุงอาหารให้สุก ข้อมูลเพิ่มเติมเกี่ยวกับพยาธิชนิดใหม่ของโลกในกบหัวขำปุม หาอ่านได้ในบทความตีพิมพ์ทางวิชาการ ดังนี้

1. Wongsawad, C., K.C. Pandey & Nichapun. 2000. On a

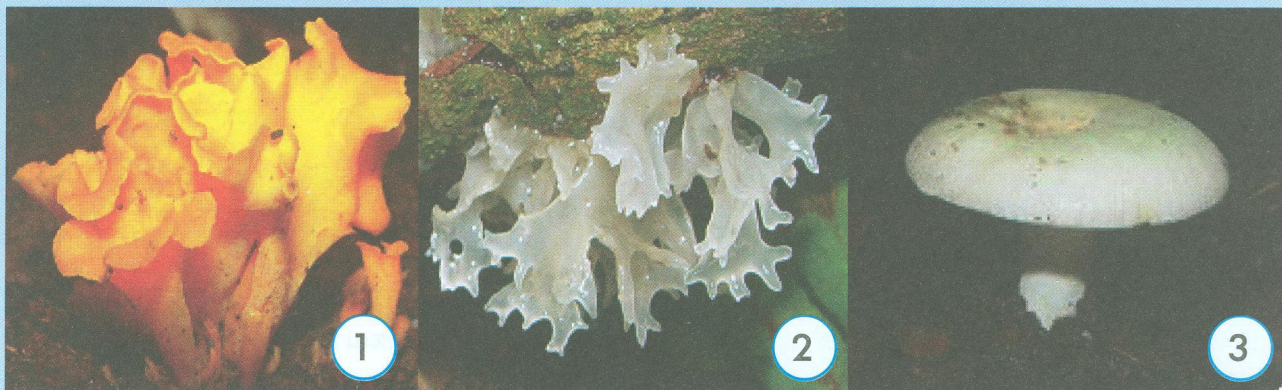
new trematode *Chiangtrema kuhali* N.G. n. sp. from intestine of *Rana kuhlii* Dumeril & Bibrow, 1841. Indian J. Helminth. (N.S.) 17: 1-4.

2. Wongsawad, C., K.C. Pandey & Nichapun. 2000. On a new trematode *Plagioporus (Paraplagioporus) novum* n. sp. from the intestine of *Rana kuhlii*.

Indian J. Helminth. (N.S.) 17: 53-55.

3. Wongsawad, C., K.C. Pandey & A. Nichapun. 2001. On a new trematode *Thilandotrema chiangmaiensis* n. sp. from intestine of a frog *Rana kuhlii*. Indian J. Helminth. (N.S.) 19: 1-4.

มูลค่าของเห็ดและพืชกินได้ ในพื้นที่สงวนชีวมณฑลสะแกราช

▲ เห็ดกินได้ในพื้นที่สะแกราช

1. เห็ดขมิ้นใหญ่ (*Craterellus oderatus*) 2. เห็ดหูหนูขาว (*Tremella fuciformis*) 3. เห็ดหลุมหมวกเขียว (*Russula aeruginea*)

น.ส.สุจิตรา โกศล จากสถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย (วว.) ได้ดำเนินงานโครงการวิจัย เรื่อง “การใช้ประโยชน์ผลผลิตจากป่าในพื้นที่สงวนชีวมณฑลสะแกราช” ในช่วงปี 2547-2548 ทำให้ได้ข้อมูลด้านเศรษฐกิจของป่าที่น่าสนใจ คือ การเข้ามาใช้พื้นที่สงวนชีวมณฑลสะแกราชเพื่อเก็บเห็ดและพืชกินได้ของชาวบ้านในรอบปี มีมูลค่ารวมประมาณ 4,896,100 บาทต่อปี โดยคิดเป็นมูลค่าของเห็ดประมาณ 3,551,400 บาทต่อปี และมูลค่าพืชกินได้ประมาณ 1,344,700 บาทต่อปี

สถานีวิจัยสิ่งแวดล้อมสะแกราช อ.วังน้ำเขียว จ.นครราชสีมา แห่งนี้ได้รับการรับรองจาก UNESCO ให้เป็นพื้นที่สงวนชีวมณฑล (Biosphere Reserve Area) ภายใต้โครงการมนุษย์และชีวมณฑล (MAB : Man and Bio-

sphere) ตั้งแต่ปี พ.ศ.2519 โดยมีเป้าหมายหลักประการหนึ่งคือ พัฒนาเศรษฐกิจของชุมชนรอบๆ พื้นที่สงวนชีวมณฑลให้สามารถอยู่ร่วมกับป่าได้อย่างยั่งยืน ผลงานวิจัยด้านมูลค่าของป่าข้างต้นจะช่วยให้ชุมชนมีความตระหนักในคุณค่าของป่าและร่วมในการจัดการผืนป่าสะแกราชอย่างยั่งยืนต่อไป

ผลประโยชน์จากการศึกษาโครงการนี้อีกประการหนึ่งคือ การค้นพบเชื้อราชนิดใหม่ของโลก 1 ชนิด บนผลของยางปาย (*Dipterocarpus costatus*) และเชื้อรานี้ได้รับการตั้งชื่อตามสถานที่ค้นพบว่า *Lauriomyces sakaeratensis* ซึ่งกำลังอยู่ในระหว่างการตีพิมพ์ในวารสาร Nova-Hedwigia

พบฟอสซิล “หมาหมี” สัตว์ชนิดใหม่และสกุลใหม่ของโลก

ต้อนรับปีจอด้วยการเปิดตัว ฟอสซิลหมาหมี ที่เพิ่งค้นพบใหม่ แกมเป็นชนิดใหม่และสกุลใหม่ของโลก ด้วยฝีมือนักวิจัยไทยที่ร่วมศึกษากับนักวิจัยของประเทศฝรั่งเศส ในโครงการศึกษาความหลากหลายทางชีวภาพทางบรรพชีวินหรือโครงการ TRF-CNRS ซึ่ง ดร.เยาวลักษณ์ ชัยมณี

กรมทรัพยากรธรณี ผู้ทำการค้นพบ บอกว่า ฟอสซิลหมาหมีที่ค้นพบในครั้งนี้ มีอายุประมาณ 13 ล้านปี พบบริเวณเหมืองหินแม่เมาะ จ.ลำปาง จึงตั้งชื่อว่า “แม่เมาะซิออน โพธิสัตยติ” (*Maemohcyon potisati* Pigne et al., 2006) เพื่อเป็นเกียรติแก่อธิบดีกรมทรัพยากรธรณีคนปัจจุบัน ฟอสซิล

แนะนำ “เฟิร์นแหวปากแมลงทับสยาม”

เฟิร์นชนิดใหม่ของโลก ในงาน 10 ปี BRT

▲ เฟิร์นแหวปากแมลงทับสยาม (*Microsorium siamensis* Boonkerd)

รศ.ดร.ทวีศักดิ์ บุญเกิด อาจารย์ภาควิชาพฤกษศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้นำ “เฟิร์นแหวปากแมลงทับสยาม” (*Microsorium siamensis* Boonkerd) มาเปิดตัวเป็นครั้งแรกในการประชุมวิชาการประจำปีโครงการ BRT ครั้งที่ 9 เนื่องในโอกาสฉลองครบรอบ 10 ปี BRT วันที่ 10-13 ต.ค. 2548 ที่ผ่านมา ณ โรงแรมโซฟิเทล ราชาออดิด ขอนแก่น

เฟิร์นชนิดนี้พบที่บริเวณเขาหินปูน อ.บ้านม่วง จ.ยะลา สูงจากระดับน้ำทะเลปานกลางประมาณ 110 เมตร ซึ่งเป็นบริเวณที่ไม่เคยมีการสำรวจพรรณไม้มาก่อน หลังจาก รศ.ดร.ทวีศักดิ์ บุญเกิด ได้เก็บตัวอย่างและนำไปศึกษาเปรียบเทียบกับพรรณไม้ต้นแบบจนแน่ใจแล้ว จึงได้ส่งต้นฉบับการค้นพบเฟิร์นสกุล “*Microsorium*” ชนิดใหม่ของประเทศไทย ไปตีพิมพ์ในวารสารทางด้านอนุกรมวิธานพืช

ของประเทศเนเธอร์แลนด์ “BLUMEA” ในปี พ.ศ. 2544 แต่เพิ่งได้รับการรับรองว่าเป็นเฟิร์นชนิดใหม่ของโลก เมื่อเดือนกันยายน 2548 ที่ผ่านมา เนื่องจากต้องใช้เวลาในการตรวจสอบว่าเป็นชนิดใหม่ของโลก เพราะพืชพวกเฟิร์นมักจะมีลักษณะร่วมกันหลายลักษณะ ต่างจากพืชดอกซึ่งมักจะเห็นความแตกต่างในระดับชนิดได้ค่อนข้างชัดเจนกว่า

เฟิร์นแหวปากแมลงทับสยามนี้ มีลักษณะคล้ายเฟิร์นแหวปากแมลงทับ (*Microsorium thailandicum* T. Boonkerd & Noot.) ที่โด่งดังเมื่อ 2-3 ปีก่อน แต่มีขนาดของใบที่กว้างกว่า ความยาวใบสั้นกว่า และมีรูหยดน้ำ (Hydathode) ที่เห็นได้ชัดเจน เนื่องจากใบมีสีคล้ายปากแมลงทับเช่นเดียวกัน จึงเรียกชื่อในภาษาไทยว่า “แหวปากแมลงทับสยาม”

หมาหมีหรือหมีหมา เป็นสัตว์กินเนื้อในตระกูลแอมพิซิโอนิเด มีขนาดใหญ่ หน้าตาคคล้ายสุนัขและรูปร่างคล้ายหมีหรือแพนด้า เป็นสัตว์นักล่าที่มีความสามารถในการเคลื่อนที่เร็วมาก ถ้าเทียบกับสัตว์ปัจจุบันคงคล้ายกับหมีหมาแต่ไม่สามารถยืน 2 ขา ได้ มีส่วนสูงประมาณ 1 เมตร คล้ายหมีหมา หนักราว 40-50 กก. นอกจากนี้ที่พื้นจะมีลักษณะพิเศษคือจะมีทั้งพื้นบดเคี้ยวแบบหมีและพื้นฉีกเนื้อแบบหมา ซึ่งสัตว์ชนิดนี้สูญพันธุ์ไปประมาณ 10 ล้านปีมาแล้ว

www.dmr.go.th

ได้มีการศึกษาทบทวนด้านอนุกรมวิธานของไม้สกุลท่ามั่ง (*Litsea* Lam.) วงศ์อบเชย (Lauraceae) ในประเทศไทย โดย นายฉัตรชัย เงินแสงสรวย นักศึกษาระดับปริญญาเอก ภาควิชาพฤกษศาสตร์ คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ การศึกษาในครั้งนี้พบไม้สกุลท่ามั่งในประเทศไทยทั้งสิ้น 35 ชนิด เป็นชนิดที่พบครั้งแรกในประเทศไทย 5 ชนิด พืชเฉพาะถิ่นของไทย 6 ชนิด และเป็นชนิดใหม่ของโลก 1 ชนิด คือ *Litsea phuwaensis*

ไม้สกุลนี้มีการนำมาใช้ประโยชน์มาช้านานในทุกภูมิภาคของประเทศไทย โดยทางภาคเหนือได้มีการนำต้นตะไคร้ต้น (*Litsea cubeba*) หรืออีกชื่อหนึ่งที่รู้จักกันดีในวงการน้ำมันหอมระเหย คือ ไชนิสเปปเปอร์ มาเป็นเครื่องปรุงอาหารที่เรียกว่า “แกงนิว” โดยใส่ในต้มยำแทนตะไคร้ หรือรับประทานเป็นผัก ส่วนในวงการแพทย์จีนได้ใช้น้ำมันหอมระเหยที่สกัดจากต้นบำบัดโรคหอบหืดและความดันโลหิตสูง และมีรายงานการทดสอบสารสกัดในน้ำมันหอมระเหยพบว่ามีฤทธิ์ในการยับยั้งเชื้อแบคทีเรียที่ชื่อ *Staphylococcus aureus* ได้ ซึ่งปัจจุบันธุรกิจสปาในบ้านเรามีการขยายตัวอย่างรวดเร็วน่าจะมีการพัฒนาศักยภาพ เพื่อลดการนำเข้าน้ำมันหอมระเหยจากต่างประเทศ

ส่วนไม้ท่ามั่ง (*L. elliptica*) ชาวได้นิยมนำเอายอดอ่อนมารับประทานเป็นผัก ด้วยกลิ่นหอม

ดอกตะไคร้ต้น

ผลหมีเหม็น

ยอดอ่อนต้นท่ามั่ง

ไม้สกุลท่ามั่ง (*Litsea* Lam.)

บุมกรัพย์ที่รอการใช้ประโยชน์

เฉพาะตัวที่คล้ายกลิ่นแมงดานาจึงมีชื่อเรียกอีกชื่อหนึ่งว่าต้นแมงดา ภูมิปัญญาท้องถิ่นได้ใช้เป็นสมุนไพรแก้อาการท้องเฟ้อ จุกเสียด มีการใช้เนื้อไม้ปลูกสร้างบ้านเรือน ทำโกร่งใช้สำหรับบดยา และเคยมีรายงานว่ามียุทธยาในการต้านอนุมูลอิสระและยังมีผลในการยับยั้งการกลายพันธุ์ของเซลล์มะเร็งสูงกว่า 80 เปอร์เซ็นต์

ต้นหมีหรือหมีเหม็น (*L. glutinosa*) ชาวอีสานได้นำใบมาช้

กับน้ำใช้สระผมเพื่อให้ผมดกดำเงางามมายาวนาน มีการนำสารสกัดจากน้ำมันหอมระเหยมาทดสอบการยับยั้งจุลินทรีย์ พบว่าสามารถยับยั้งการเจริญของยีสต์ที่ชื่อว่า *Candida albicans* จากตัวอย่างการศึกษาที่ยกมาเป็นเพียงก้าวแรกของการใช้ประโยชน์ ยังมีไม้สกุลท่ามั่งอีก 35 ชนิดที่สำรวจพบและรอการศึกษาต่อยอดเพื่อใช้ประโยชน์ในวงการแพทย์และอุตสาหกรรมต่อไป

เมื่อวันอาทิตย์ที่ผ่านมามีโอกาสเดินเที่ยวตลาดนัดสวนจตุจักร เห็นไฮยาออกดอกสะพรั่ง ส่งกลิ่นหอมจรุงไปทั่ว ก็อดคิดถึง ดร.มานิต คีตอยู่ หนุ่มไฮยา แห่งภาควิชาพฤกษศาสตร์ จุฬาฯ ไม่ได้ เพราะเพิ่งลั่นระฆังวิวาห์ไปเมื่อช่วงปีใหม่ที่ผ่านมานี้ บรรยายภาคนางานทำให้หลายๆ คนถึงกับตาบอด น้ำตาลเมืองเพชรที่ว่าหวานยังชืดช้าย ไม่รู้ว่าเพราะเป็นคนเมืองเพชร หรือเพราะว่าศึกษาดอกไม้สวยๆ อย่างไฮยาถึงโรแมนติก ได้ขนาดนั้น

ฝ่ายเลขานุการโครงการ BRT ขอแสดงความยินดีกับคุณแม่คนใหม่ และขอต้อนรับ “น้องโตเกียว” สมาชิกตัวน้อยๆ ของศูนย์สิ่งแวดล้อมฯ ภาคตะวันตก ที่เพิ่งอุแว่วๆ ออกจากท้องของอาจารย์ปิยะพร คงอุบลคุณแม่คนเก่ง สุดแกร่ง เมื่อช่วงต้นเดือนมกราคมที่ผ่านมา แหม...ก็จะไม่ให้เรียกว่าคุณแม่คนเก่งสุดแกร่งได้ไง ในเมื่อใกล้คลอดเต็มทีแล้ว อจ.ปิยะพร ก็ยังไม่ยอมหยุดพักงานพัฒนาศูนย์สิ่งแวดล้อมฯ แกมเป็นหัวหอกในการจัดกิจกรรม และทำงานร่วมกับลูกทีมอย่างเต็มที่ งานนี้การันตีความแกร่งได้จากกิจกรรมฝึกอบรมครูฯ เมื่อต้นเดือนธันวาคม 2548 ที่ผ่านมานี้

ขอแสดงความยินดีกับ ดร.สมศักดิ์ ศิวิชัย นักวิจัยคนเก่ง ของ ศช. ที่คว้ารางวัลวิทยานิพนธ์ชมเชยของสภาวิจัยแห่งชาติ (2005 Honorable Mention Awards) จากสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.) ทำให้ช่วงนี้มีภารกิจรัดตัวไหนจะต้องดูแลลูกสาวตัวน้อยวัยเดือนกว่า และต้องเจียดเวลาให้สัมภาษณ์กับสื่อมวลชน ไม่รู้ว่าตอนนี้อาจารย์มีเวลาไหนหวดหรือเปล่าหรือว่าตั้งใจเลี้ยงไว้ เพราะลูกสาวตัวน้อยๆ ฉายแววสวยให้เห็นแล้ว

ขอแสดงความยินดีกับอาจารย์สาวภา อังสุภาณิช ว่าที่ “ศาสตราจารย์” คนใหม่ ของภาควิชาวิทยาศาสตร์ คณะทรัพยากรธรรมชาติ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ อาจารย์ได้รับทุนจากโครงการ BRT มาอย่างต่อเนื่อง เพื่อศึกษาวิจัยสัตว์หน้าดินในทะเลสาบสงขลา จนมีผลงานตีพิมพ์ทางวารสารวิชาการเผยแพร่ในระดับนานาชาติมากมาย แต่ก็ไม่วายมีเสียงบ่นจากอาจารย์มาเสมอๆ ว่า “นักศึกษาช่วยทำงานวิจัยได้ยากมาก” เอ้า... นักศึกษาคนไหนอยากได้ดิบได้ดี รับอาสาสมัครมาช่วยทำงานวิจัยด่วน !!!!!

ตอนนี้สาวที่ฮอตสุดๆ ในศูนย์จุลินทรีย์ วว. คงไม่มีใครเกินนักวิจัยคนเก่ง อย่าง ดร.อาภารัตน์ มหัทธนี กับ “โครงการวิจัยและพัฒนาผลิตภัณฑ์อาหารจากสาหร่ายเห็ดฉาบ” ซึ่งได้รับการประกาศให้เป็นงานวิจัยดีเด่นของ วว. ประจำปี 2548

งานนี้ต้องขอปรบมือดังๆ ให้กับแนวคิดสุดเก๋ ที่ได้หยิบเอา “สาหร่ายเห็ดฉาบ” หรือสาหร่ายสีน้ำตาลเงินแกมเขียว สาหร่ายพื้นบ้านแห่งผืนป่าดงดิบมาพัฒนาต่อยอดภูมิปัญญา ทำการศึกษาข้อมูลพื้นฐานและพัฒนาสูตรอาหารที่เหมาะสมในการเพาะเลี้ยง จนกลายเป็นผลิตภัณฑ์อาหารคว-หวานที่หลากหลาย ไม่ว่าจะเป็นข้าวปั้นสาหร่ายเห็ดฉาบ ผงโรยสาหร่าย น้ำผลไม้ (สับปะรด, มะนาว, กระจับปี่) สูตรสาหร่าย และที่เด็ดสุดคือ “ทองแผ่นสาหร่าย” ที่มีทั้งรสหวานและเค็ม แว่วๆ มาอีกว่าตอนนี้ ดร.อาภารัตน์กำลังนำสาหร่ายเห็ดฉาบมาพัฒนาเป็นครีมทาผิวอีกด้วย ฝ่ายเลขฯ ขอฝากเนื้อฝากตัวเป็นลูกคำประจำเลยละกันนะกะ งานนี้ทั้งอ้อมทั้งสวย เจ้ละขอบจึ้ง.....

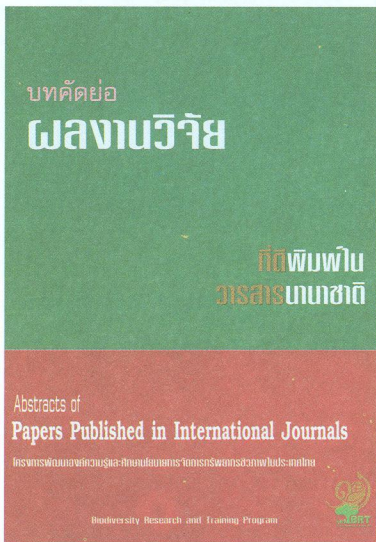
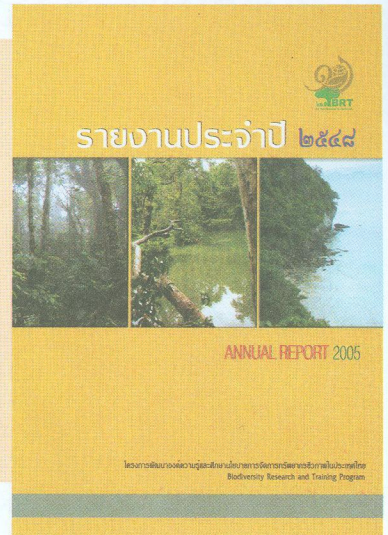

รายงานประจำปี 2548 (BRT Annual Report 2005)

วิสูตร ไบไม้ และรังสิมา ตันตเลขา โครงการ BRT บรรณาธิการ

เป็นการรายงานความก้าวหน้าผลการดำเนินงานของโครงการ BRT ในรอบปี 2548 ที่ผ่านมามีเนื้อหาสาระที่น่าสนใจ เช่น การสรุปผลการดำเนินงานในช่วง 10 ปี กรอบการพัฒนาชุดโครงการป่าเมฆ ที่อุทยานแห่งชาติเขานัน และชุดโครงการเขานอม อุทยานแห่งชาติเขานอม-หมู่เกาะทะเลใต้ จ.นครศรีธรรมราช พร้อมด้วยรายงานความก้าวหน้าชุดโครงการทองผาภูมิตะวันตก และศูนย์สิ่งแวดล้อมศึกษา เป็นต้น

จัดพิมพ์โดยโครงการ BRT ราคา 120 บาท ความยาว 76 หน้า พิมพ์ครั้งแรก กันยายน 2548

บทคัดย่อผลงานวิจัยที่ตีพิมพ์ในวารสารนานาชาติ (Abstracts of Papers Published in International Journals)

วิสูตร ไบไม้ และรังสิมา ตันตเลขา โครงการ BRT บรรณาธิการ

เป็นหนังสือที่รวบรวมบทคัดย่อผลงานวิจัยด้านความหลากหลายทางชีวภาพที่ตีพิมพ์ในวารสารวิชาการนานาชาติในช่วงเวลา 10 ปี (พ.ศ. 2539-2548) รวมทั้งสิ้น 375 เรื่อง โดย การสนับสนุนทุนวิจัยจากโครงการ BRT อันจะเป็นแหล่งอ้างอิงที่มีคุณค่าสำหรับการค้นคว้าหาความรู้และการวิจัยต่อยอดด้านความหลากหลายทางชีวภาพต่อไป

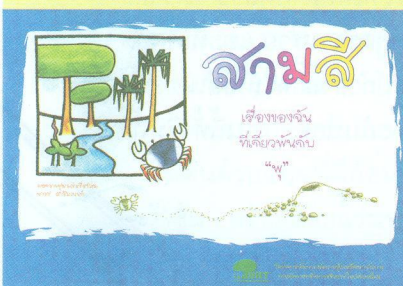
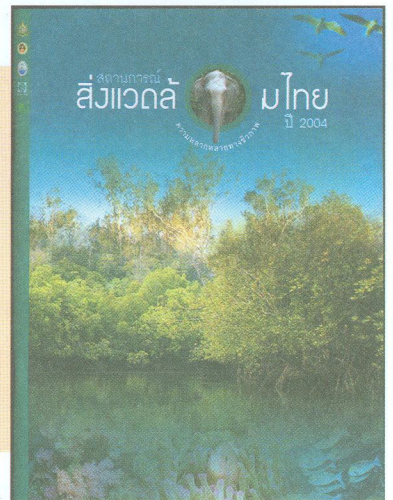
จัดพิมพ์โดยโครงการ BRT ราคา 100 บาท ความยาว 139 หน้า พิมพ์ครั้งแรก กันยายน 2548

สถานการณ์สิ่งแวดล้อมไทย 2004

สมโภชน์ ศรีโกสามาตร และคณะ

รวบรวมข้อมูลความหลากหลายทางชีวภาพของไทยที่แสดงให้เห็นถึงสถานภาพในปัจจุบัน และผลกระทบต่อการสูญเสียความหลากหลายทางชีวภาพ เช่น การรุกรานของชนิดพันธุ์ต่างถิ่น นอกจากนี้ยังได้เสนอแนวโน้มของสถานการณ์ด้านความหลากหลายทางชีวภาพในอนาคตพร้อมทั้งแผนงานในการคุ้มครองอนุรักษ์ และการออกกฎหมายให้สอดคล้องกับสถานการณ์

จัดพิมพ์โดย World Bank ความยาว 53 หน้า (มี CD ประกอบ) พิมพ์ครั้งแรก กันยายน 2548

สามสี : เรื่องของฉันทที่เกี่ยวข้องกับ “พุ”

ถาวร สาริมาพันธ์ โครงการ BRT ผู้เขียน

เป็นการนำผลงานวิจัยเกี่ยวกับวิถีชีวิตของปูราชนิในชุดโครงการวิจัยทองผาภูมิตะวันตกจัดทำเป็นหนังสือการ์ตูนเพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับปูราชนิ หรือปูสามสี ที่มีความสัมพันธ์กับถิ่นอาศัยเช่น “พุ”

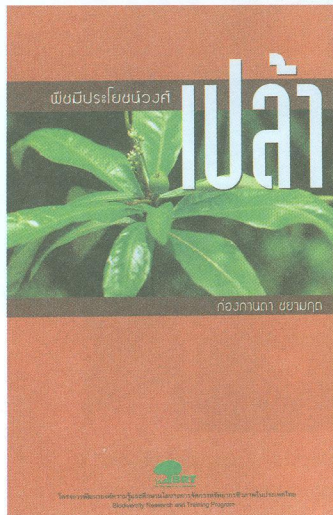
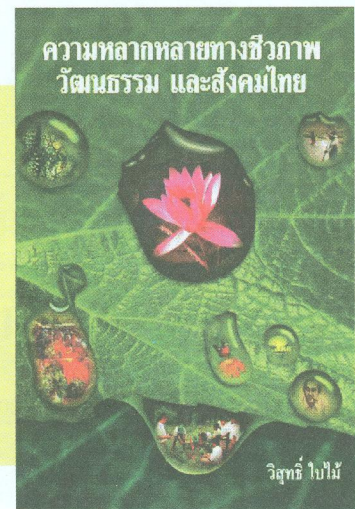
จัดพิมพ์โดยโครงการ BRT ราคา 10 บาท ความยาว 18 หน้า พิมพ์ครั้งแรก สิงหาคม 2548

ความหลากหลายทางชีวภาพ วัฒนธรรม และสังคมไทย

วิสุทธิ ใบไม้ ผู้เขียน

ศ.วิสุทธิ ใบไม้ ได้ถ่ายทอดมุมมองความคิดด้านความหลากหลายทางชีวภาพ ที่สามารถเชื่อมโยงผนวกเข้ากับวิถีชีวิต วัฒนธรรม และสังคมไทย พร้อมกับสะท้อนให้เห็นความเปลี่ยนแปลงและเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ตลอดจนผลกระทบที่เกิดขึ้นจากกิจกรรมของมนุษย์ ซึ่งมีผลต่อความหลากหลายทางชีวภาพ

จัดพิมพ์โดยโครงการ BRT ราคา 90 บาท ความยาว 224 หน้า พิมพ์ครั้งแรก กันยายน 2548

พืชมีประโยชน์วงศ์เปล้า

ก่องกานดา ชยามฤต หอพรรณไม้ กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช ผู้เขียน

หนังสือเล่มนี้เป็นผลมาจากการวิจัย เรื่องพรรณไม้วงศ์เปล้า (Euphobiaceae) ที่ทางโครงการ BRT ได้สนับสนุน ดร.ก่องกานดา ชยามฤต ผู้เชี่ยวชาญด้านพืช กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช ทำการศึกษาพรรณไม้วงศ์เปล้าทั่วประเทศไทย โดยได้คัดเลือกพืชที่มีประโยชน์ในวงศ์เปล้า 120 ชนิดจากทั้งหมด 425 ชนิดที่ศึกษาไว้ พร้อมกับบรรยายลักษณะพืช โดยละเอียดพร้อมภาพสีและลายเส้น และยังมีข้อมูลการใช้ประโยชน์ในด้านต่างๆ ประกอบสำหรับผู้ที่จะนำไปใช้ประโยชน์หรือนำไปวิจัยต่อยอดในด้านอื่นๆ ต่อไป

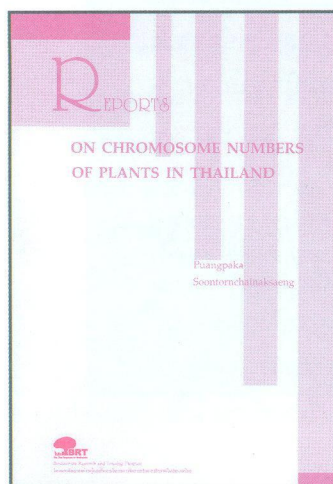
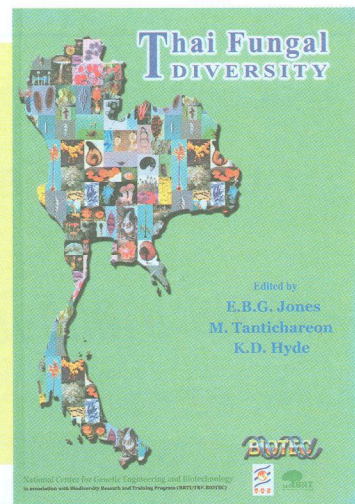
จัดพิมพ์โดยโครงการ BRT ราคา 250 บาท ความยาว 282 หน้า พิมพ์ครั้งแรก กันยายน 2548

Thai Fungal Diversity

E.B.G. Jones, M. Tantichareon, K.D. Hyde บรรณาธิการ

เป็นหนังสือที่รวบรวมผลงานวิจัยด้านเห็ดราในประเทศไทยที่ได้รับการบุกเบิกมาเป็นเวลากว่า 10 ปี โดยความร่วมมือระหว่างนักวิจัยไทยและนักวิจัยต่างประเทศ ทั้งด้านอนุกรมวิธาน นิเวศวิทยา และการใช้ประโยชน์ โดยได้รับการตรวจทานจากผู้ทรงคุณวุฒิด้านราที่มีชื่อเสียงหลายท่าน

จัดพิมพ์โดยศูนย์พันธุวิศวกรรมและเทคโนโลยีชีวภาพแห่งชาติ (ศช.) ราคา 350 บาท ความยาว 281 หน้า พิมพ์ครั้งแรก พฤศจิกายน 2547 (ภาษาอังกฤษ)

Reports on Chromosome Number of Plants in Thailand

พวงผกา สุนทรชัยนาคแสง คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล ผู้เขียน

เป็นหนังสือที่รวบรวมจำนวนโครโมโซมของพืชในเมืองไทย 1,017 ชนิด ตั้งแต่กลุ่มเฟิร์น พืชใบเลี้ยงเดี่ยว ไปจนถึงพืชใบเลี้ยงคู่ ซึ่งเป็นข้อมูลพื้นฐานสำคัญสำหรับงานวิจัยหลายๆ ด้าน เช่น อนุกรมวิธาน วิวัฒนาการ สายสัมพันธ์ การปรับปรุงพันธุ์พืช และชีววิทยาของเซลล์ ฯลฯ

จัดพิมพ์โดยโครงการ BRT ราคา 150 บาท ความยาว 103 หน้า พิมพ์ครั้งแรก กันยายน 2548 (ภาษาอังกฤษ)

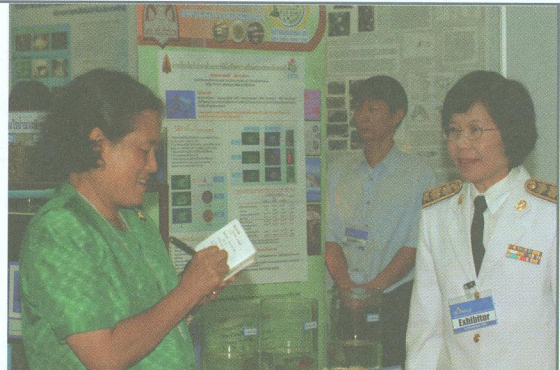

บทความหลากหลายทาง

ชีวภาพในงานไบโอไทยแลนด์

งานไบโอไทยแลนด์ 2005 ซึ่งจัดที่ศูนย์ประชุมแห่งชาติสิริกิติ์ เมื่อวันที่ 2-5 พฤศจิกายน 2548 โดยศูนย์พันธุวิศวกรรมและเทคโนโลยีชีวภาพแห่งชาติ (ศช.) เป็นการจัดแสดงนิทรรศการด้านเทคโนโลยีและความหลากหลายทางชีวภาพที่หน่วยงานต่างๆ ทั้งในและต่างประเทศมาร่วมจัดแสดงกว่า 80 เรื่อง รวมทั้งโครงการ BRT ซึ่งได้นำผลงานวิจัยเด่นๆ ที่น่าสนใจไปร่วมจัดนิทรรศการ 4 เรื่อง ได้แก่ ครอบเครื่องเรื่องจุลินทรีย์, ตามล่าชีวิตดึกดำบรรพ์, หอยครบวงจร และไร่นานางฟ้าจิ๋วแต่แจ๋ว

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ได้เสด็จพระราชดำเนินเป็นองค์ประธานในพิธีเปิด ทรงสนพระทัยทอดพระเนตรนิทรรศการของโครงการ BRT โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องไร่นานางฟ้าจิ๋วแต่แจ๋ว ซึ่งเป็นผลงานวิจัยของ ศ.ดร.ละออศรี เสนาะเมือง คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น ที่ได้ศึกษาวิจัยอย่างต่อเนื่องมาตั้งแต่ปี 2541

▲ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงทอดพระเนตรนิทรรศการความหลากหลายทางชีวภาพ

ประชาคมวิจัย : โลกอนาคต..กับความหลากหลายทางชีวภาพ

แฟนพันธุ์แท้ของโครงการ BRT คงจำกันได้ว่าเมื่อ 10 ปีก่อน โครงการ BRT เคยได้รับเชิญขึ้นหน้าปกเป็นเรื่องเด่นในจดหมายข่าว “ประชาคมวิจัย” ครั้งแรกเมื่อฉบับที่ 5 มกราคม 2539 และล่าสุดแทบไม่น่าเชื่อว่าเรื่องราวของโครงการ BRT และความหลากหลายทางชีวภาพกลับถูกนำเสนอเป็นเรื่องเด่นอีกครั้งใน “ประชาคมวิจัย” ฉบับส่งท้ายปี 2548 ที่ออกสู่สายตาเมื่อเดือนมกราคม 2549 เนื้อหาในฉบับส่วนใหญ่ถ่ายทอดโดยฝ่ายเลขานุการโครงการ BRT

ทั้งการสรุปผลการดำเนินงานด้านความหลากหลายทางชีวภาพของโครงการ BRT ในรอบ 10 ปี การพัฒนางานวิจัยเชิงพื้นที่ บทสัมภาษณ์พิเศษ ของ ศ.ดร.วิสุทธิ ไบไม้ และ รศ.สมโภชน์ ศรีโกสามาตร ที่ให้มุมมองแนวคิดที่น่าสนใจอย่างยิ่ง รวมถึงเรื่องราวของกลุ่มนักวิจัยไทยรุ่นใหม่ไทพิน (TYPIN - Thai Young Professionals Initiative)

จัดพิมพ์โดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย ราคา 50 บาท ความยาว 70 หน้า ปีที่ 11 ฉบับที่ 64 เดือนพฤศจิกายน-ธันวาคม 2548

“เห็ดลาบ” ใต้ชั้นแท่นผลงานวิจัยเด่น วว. ปี 2548

ขอแสดงความยินดีกับ ดร. อภาภรณ์ มห
พันธ์ ศูนย์จุลินทรีย์ สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และ
เทคโนโลยีแห่งประเทศไทย (วว.) กับผลงานวิจัย
เรื่อง “วิจัยและพัฒนาผลิตภัณฑ์อาหารจากสาหร่าย
เห็ดลาบ” (*Nostoc com-
mune*, Cyanophyta)
ที่ได้รับการยกย่อง

คุณภาพด้วยรางวัลผลงานวิจัยเด่นของ วว. ปี 2548 ด้าน
อนุสิทธิบัตร/สิทธิบัตร เพราะผลงานวิจัยชิ้นนี้ได้ยื่น
จดสิทธิบัตรสูตรอาหารแห้งสำหรับเพาะเลี้ยงสาหร่าย
เห็ดลาบเป็นที่เรียบร้อยแล้ว และนับเป็นผลงานชิ้น
แรกของโครงการ BRT ที่ได้จดสิทธิบัตรซึ่งเป็นอีกหนึ่ง
ความภาคภูมิใจและเครื่องการันตีคุณภาพงานวิจัย
ความหลากหลายทางชีวภาพของคนไทย

BRT – TOTAL ร่วมศึกษาความหลากหลาย ทางชีวภาพทางทะเล

เมื่อวันที่ 18 ก.พ. 2549 ที่ทำเนียบรัฐบาล ประธานาธิบดี
ฌาคส์ ชีรัก และนายกรัฐมนตรี ชินวัตร ได้ให้เกียรติเป็นประธาน
ในพิธีการลงนามเอกสาร-ความร่วมมือระหว่างประเทศไทยและ
ประเทศฝรั่งเศส ในระหว่างการมาเยือนประเทศไทยของ
ปธนฝรั่งเศส ในการนี้เอกสารความร่วมมือระหว่างโครงการ BRT
กับบริษัทโททาล อีแอนด์พี ไทยแลนด์ และมูลนิธิโททาลแห่ง
ประเทศฝรั่งเศส เพื่อศึกษาความหลากหลายทางชีวภาพทาง
ทะเลในพื้นที่ขนอม-หมู่เกาะทะเลใต้ ได้เข้าไปอยู่ในพิธีการด้วย

ผู้บริหารที่เข้าร่วมในพิธีลงนามจากประเทศฝรั่งเศส ได้แก่
Mr. Christophe DE MARGERIE President of Total E&P ใน
ฐานะผู้ลงนามของฝ่ายฝรั่งเศส Mr. Charles MATTENET--Senior
Vice President of Total E&P, Far East Mr. Christian LA
MARRE--General Manager of Total E&P Thailand และ
Mr. Rungson Charusirisawad--Business Development
Manager ส่วนผู้บริหารฝ่ายไทยที่เข้าร่วมในพิธีการ ได้แก่ ศ. วิสุทธิ
ไบไม ในฐานะผู้ลงนามฝ่ายไทย รศ. สมโภชน์ ศรีโกสามาตร รศ.
สมศักดิ์ ปัญญา และคุณรังสิมา ตัณฑเลขา วินาทีในการลงนาม
นับเป็นช่วงเวลาที่น่าตื่นเต้นและประทับใจที่สุดของทุกฝ่าย แสดง
ความยินดีด้วยค่ะ

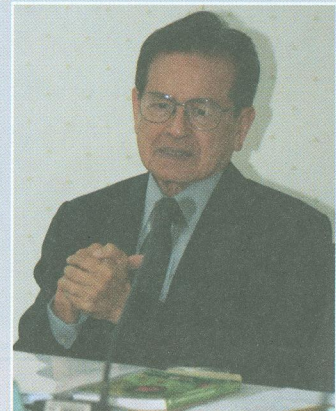

คณะกรรมการนโยบาย BRT

แนวความหลากหลายทางชีวภาพเป็นฐานเศรษฐกิจพอเพียง

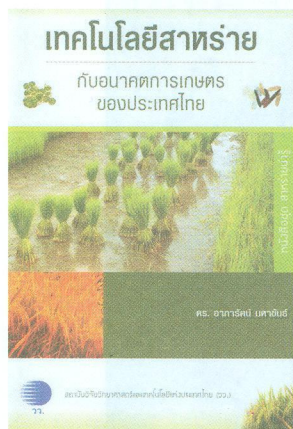
วันศุกร์ที่ 16 ธันวาคม 2548 โครงการ BRT ได้จัดการประชุมคณะกรรมการนโยบาย ครั้งที่ 1/2548 ซึ่งมี ศ.นพ.ประเวศ วะสี เป็นประธาน พร้อมด้วยคณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิอีกหลายท่าน ที่ประชุมฯ ได้ให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการดำเนินงานของโครงการ BRT โดยเน้นย้ำว่าองค์ความรู้ที่ได้จากการดำเนินงานในช่วง 10 ปี ของโครงการ BRT สะท้อนให้เห็นความหลากหลายทางชีวภาพของไทยอันมี

ศักยภาพเป็นฐานสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจตามแนวทาง “เศรษฐกิจพอเพียง” นอกจากนี้ยังได้เสนอให้เผยแพร่ความรู้ไปสู่สาธารณชนในรูปแบบต่างๆ ให้มากขึ้น รวมทั้งผลักดันงานด้านนโยบาย เศรษฐศาสตร์ และกฎหมายความหลากหลายทางชีวภาพ

▲ ศ.นพ.ประเวศ วะสี

“เทคโนโลยีสาหร่ายกับอนาคต การเกษตรของประเทศไทย” หนึ่งในพลาฟลิคจากนักวิจัย BRT

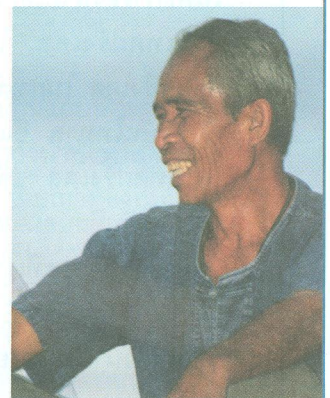
“เทคโนโลยีสาหร่ายกับอนาคตการเกษตรของประเทศไทย” เป็นหนึ่งในหนังสือชุด “สาหร่ายน่ารู้” ที่ ดร.อาภากรรัตน์ มหาพันธ์ สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย ผู้ทำงานวิจัยสาหร่ายมาอย่างต่อเนื่อง ได้รวบรวมเรื่องราวสาหร่ายในแง่มุมต่างๆ มานำเสนอโดยเฉพาะด้านเทคโนโลยีสมัยใหม่ที่สาหร่ายได้เข้าไปมี

ส่วนสำคัญอย่างมากทั้งในภาคธุรกิจ อุตสาหกรรม และเกษตรกรรม

จัดพิมพ์โดย สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย ราคา 100 บาท ความยาว 97 หน้า พิมพ์ครั้งแรก ธันวาคม 2548

BRT และกรมส่งเสริมฯ ติดตามงานศูนย์สิ่งแวดล้อมศึกษาภาคอีสาน (ป่าโคกหินลาด)

เมื่อปลายเดือนพฤศจิกายน 2548 ที่ผ่านมา โครงการ BRT พร้อมด้วยคุณพญทิพย์ มาศิริ จากกรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม ได้ร่วมเดินทางไปตรวจเยี่ยมศูนย์สิ่งแวดล้อมฯ ภาคอีสาน ป่าชุมชนโคกหินลาด ต.นาข่า อ.นาइन จ.มหาสารคาม เพื่อติดตามผลการพัฒนาเส้นทางศึกษารธรรมชาติ และทดสอบกิจกรรมการเรียนรู้สำหรับเยาวชนซึ่งกิจกรรมในครั้งนี้ได้พ่อสม อับปะมะโต ปราชญ์ท้องถิ่นแห่งบ้านโคกหินลาด ให้ความสนใจและร่วมมือเป็นอย่างดี เพราะกิจกรรมการเรียนรู้ในพื้นที่นี้จะเน้นความเชื่อมโยงระหว่างความหลากหลายทางชีวภาพกับภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อให้เด็กและเยาวชนในท้องถิ่นซาบซึ้งถึงคุณค่าของทรัพยากรชีวภาพในท้องถิ่นของตนเอง

▲ พ่อสม อับปะมะโต

คณะผู้บริหาร ปตท. เยี่ยมพื้นที่ “พุนองปลิง”

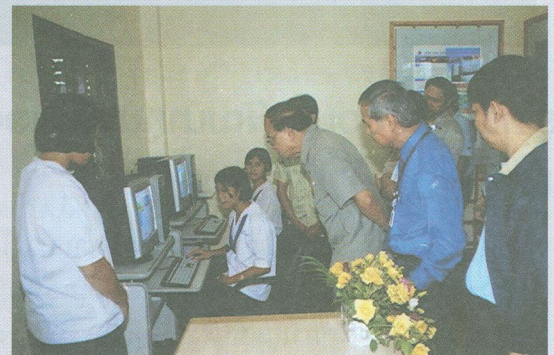
เมื่อวันที่ 18 มกราคม 2549 ที่ผ่านมา ฝ่ายเลขานุการโครงการ BRT ได้มีโอกาสนำ ดร.สงเกียรติ ทานสัมฤทธิ์ ผู้ช่วยกรรมการผู้จัดการใหญ่แผนและกลยุทธ์ และคณะผู้บริหาร บริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน) เข้าเยี่ยมชม “พุนองปลิง” พื้นที่วิจัยในชุดโครงการทองผาภูมิตะวันตก ดร.สงเกียรติ ได้ให้ความสนใจพื้นที่แห่งนี้เป็นอย่างมาก โดยเฉพาะประเด็นที่พุนองปลิงเป็นแหล่งอาศัยของกบทูต ปลาหลากหลายชนิด รวมถึงน้ำที่ผุดขึ้นมาตามธรรมชาติ จึงมีแนวความคิดเป็นไปในแนวทางเดียวกันกับโครงการ BRT ที่จะพัฒนาพุนองปลิงให้เป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชนและเยาวชน เกิดการอนุรักษ์และการพัฒนาที่ยั่งยืนโดยให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม

▲ คณะผู้บริหาร บริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน) นำโดย ดร.สงเกียรติ ทานสัมฤทธิ์ ผู้ช่วยกรรมการผู้จัดการใหญ่แผนและกลยุทธ์ เข้าเยี่ยมชมพื้นที่แหล่งเรียนรู้ทางธรรมชาติ : พุนองปลิง

BRT - ปตท. เปิดศูนย์ เรียนรู้ที่ทองผาภูมิตะวันตก

เมื่อวันที่ 18 สิงหาคม 2548 โครงการ BRT ได้ร่วมกับ บริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน) เปิดศูนย์เรียนรู้ในพื้นที่ชุดโครงการทองผาภูมิตะวันตก ที่บ้านรวมใจ อ.ทองผาภูมิ จ.กาญจนบุรี โดยได้รับความอนุเคราะห์จากนายอำเภอทองผาภูมิให้เกียรติเป็นประธานในพิธี และมีครู นักเรียน ผู้ปกครอง เจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติทองผาภูมิ ตำรวจตระเวนชายแดน และประชาชน มาร่วมกิจกรรมในครั้งนี้ด้วย ภายในศูนย์ประกอบด้วยองค์ความรู้จากงานวิจัยในชุดโครงการวิจัยทองผาภูมิตะวันตกทั้งโปสเตอร์ หนังสือ แผนที่ บทความ และจดหมายข่าว เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้สำหรับเยาวชนและชุมชนในพื้นที่ ผู้สนใจติดต่อเข้าเยี่ยมชมศูนย์ได้ที่ หมู่ 8 (บ้านรวมใจ) ต.ห้วยเขย่ง อ.ทองผาภูมิ จ.กาญจนบุรี

▲ ประธานเยี่ยมชมการใช้สื่อคอมพิวเตอร์

▲ แกนผู้เกียรติร่วมในพิธีเปิดศูนย์เรียนรู้

ปตท. จัดค่ายเยาวชนอนุรักษ์ธรรมชาติ

ระหว่างวันที่ 2-4 ธันวาคม 2548 ที่ผ่านมา บริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน) ได้จัดกิจกรรมค่ายเยาวชนอนุรักษ์ธรรมชาติ ครั้งที่ 4 ขึ้น ณ ศูนย์สนับสนุนการฝึกอบรม องค์การส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ ต.ท่าขนุน อ.ทองผาภูมิ จ.กาญจนบุรี เพื่อเป็นการฝึกอบรมและสร้างเสริมให้เยาวชนในหมู่บ้านได้รู้และเข้าใจถึงคุณค่าของทรัพยากรที่มีอยู่ อันจะนำไปสู่การอนุรักษ์และการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืนในการนี้โครงการ BRT ได้ส่งคณะวิทยากรเข้าไปให้ความรู้ด้านสัตว์ป่าและผลกระทบต่อการล่าสัตว์ป่ากับความหลากหลายทางชีวภาพแก่เยาวชนในพื้นที่ดังกล่าว

ครูเครือข่ายร่วมใจพัฒนาศูนย์สิ่งแวดล้อมที่ป่าชุมชนบ้านพุเตย

เมื่อวันที่ 7-8 ธันวาคม 2548 ที่ผ่านมา โครงการ BRT ร่วมกับกรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม และมหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี จัดกิจกรรมโครงการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ เรื่องการทดลองใช้กิจกรรมสำหรับเยาวชนในการเรียนการสอนสิ่งแวดล้อมศึกษา (ในพื้นที่ธรรมชาติ) เพื่อเป็นต้นแบบการศึกษาความหลากหลายทางชีวภาพ ณ ศูนย์สิ่งแวดล้อมศึกษา ป่าชุมชนบ้านพุเตย อ.ไทรโยค จ.กาญจนบุรี โดยให้กลุ่มครูเครือข่ายกว่า 30 คน ทดลองทำกิจกรรมในพื้นที่จริง พร้อมกับช่วยกันพัฒนาแก้ไข และให้ข้อเสนอแนะรูปแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับเยาวชนและพื้นที่ป่าชุมชนบ้านพุเตย

เครือข่ายนักวิจัยรุ่นใหม่ ไทพิน ม.นเรศวร จัดตั้ง Journal Club

Journal Club ม.นเรศวร เป็นการรวมกลุ่มระหว่างนิสิตนักศึกษาที่มาจากหลากหลายสาขาวิชาการ โดยใช้ “งานวิจัย” เป็นกลไกสำคัญในการทำกิจกรรมและสื่อสารระหว่างกัน ในช่วงเริ่มต้นมีสมาชิกเข้าร่วมกลุ่มจำนวน 17 คน จาก 6 สาขาวิชา ได้แก่ สาขาวิทยาศาสตร์ชีวภาพ สาขาการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม สาขาจุลชีววิทยา สาขาชีวเคมี สาขาสรีรวิทยา และสาขาเทคโนโลยีชีวภาพ กิจกรรมของ Journal Club ในช่วงเริ่มต้น คือ การนำเสนอผลงานวิจัยของสมาชิกเพื่อให้สมาชิกได้แลกเปลี่ยนความรู้จากงานวิจัยในสาขาอื่นๆ ที่แตกต่างจากสาขาของตนเอง ซึ่งเป็นการเปิดโลกทัศน์ของสมาชิกให้กว้างขวางขึ้น

ฝ่ายเลขานุการโครงการ BRT เดินทางไปดูงาน โครงการเกษตรยั่งยืน เพื่อสิ่งแวดล้อม (SAFE Project) ที่จังหวัดราชบุรี

เมื่อวันที่ 20 มกราคม 2549 ที่ผ่านมา รศ. สมโภชน์ ศรีโกสามาตร, ผศ. สมศักดิ์ สุขวงศ์ และฝ่ายเลขานุการโครงการ BRT ได้ร่วมเดินทางไปศึกษาดูงานการดำเนินการรวมกลุ่มของชุมชนในโครงการเกษตรยั่งยืนเพื่อสิ่งแวดล้อม (Sustainable Agriculture for Environment Project: SAFE Project) จังหวัดราชบุรี เพื่อทำความเข้าใจถึงการดำเนินงานที่ผ่านมาของโครงการดังกล่าว ซึ่งทำให้ทราบว่า ชุมชนมีการรวมกลุ่มได้เข้มแข็งพอสมควรสร้างสรรคกิจกรรมร่วมกันอย่างเป็นรูปธรรม เช่น การร่วมกันทำหน่อไม้อัดปิ้ง การทำปุ๋ยหมัก และการเกษตรผสมผสาน เป็นต้น ทำให้มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น นอกจากนั้นทางโครงการ BRT ยังได้ร่วมวางแผนกับเจ้าหน้าที่โครงการ SAFE ในการที่จะร่วมมือกัน เพื่อให้ชุมชนสามารถรวมกลุ่มเพื่อจัดสร้างแผนด้านความหลากหลายทางชีวภาพในอนาคตอีกด้วย

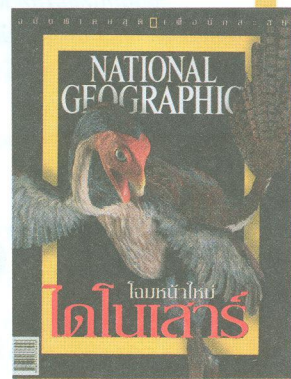
นักวิจัยรุ่นใหม่ไทพินร่วมจัดนิทรรศการ “หิ่งห้อย...ร้อยรักษ์”

เมื่อวันที่ 26-27 พ.ย. 2548 เครือข่ายนักวิจัยรุ่นใหม่ไทพิน นำโดย น.ส. อัญญา ท่านเจริญ นักศึกษาปริญญาเอก ม.มหิดล และคณะ ร่วมจัดนิทรรศการแสดงผลงานวิจัยในหัวข้อ “หิ่งห้อย...ร้อยรักษ์” ซึ่งจัดขึ้นโดย สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) และอุทยานการเรียนรู้ (TK Park) ที่เซ็นทรัลเวิลด์ พลาซ่า โดยจุดเด่นของการจัดนิทรรศการคือการเปิดให้ชมการเรืองแสงของหิ่งห้อยภายในห้องมืด ซึ่งใช้เทคนิคการล่อเลียนธรรมชาติจนสามารถปรับเวลาการเรืองแสงของหิ่งห้อยได้สำเร็จ จึงเป็นที่ตื่นตาตื่นใจ และมีผู้เข้าชมอย่างไม่ขาดสาย นอกจากนี้ยังให้ความรู้เกี่ยวกับชีววิทยา และนิเวศวิทยาของหิ่งห้อย โดยจัดให้มีระบบนิเวศจำลองของหิ่งห้อยในยามค่ำคืน และตั้งกล้องจุลทรรศน์เพื่อให้เด็กๆ ดูหิ่งห้อยอย่างใกล้ชิด

ติดตามผลงานวิจัย BRT ใน National Geographic : โฉมหน้าใหม่ไดโนเสาร์

ใครที่สนใจเรื่องราวไดโนเสาร์ไม่ควรพลาด “National Geographic : โฉมหน้าใหม่ไดโนเสาร์” ฉบับหน้าปกรูปไดโนเสาร์ที่มีขนแบบนกที่ชื่อ คอคติเทอริกซ์ ซูจิ เป็นฉบับที่จัดทำขึ้นพิเศษ อันจะเผยเรื่องราวความลับเกี่ยวกับ

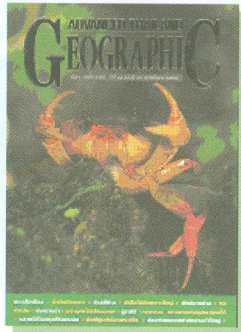

ไดโนเสาร์ที่หายสาบสูญไปจากโลกนี้กว่าร้อยล้านปี ซึ่งเขียนและเรียบเรียงโดยนักวิทยาศาสตร์ชั้นนำจากทั่วทุกมุมโลก และที่สำคัญยังมีเรื่องราวการค้นพบไดโนเสาร์ในประเทศไทยของทีมงาน ดร.วรวิทย์ สุธีธร ซึ่งงานบางส่วนมาจากโครงการศึกษาบรรพชีวินระหว่างนักวิจัยไทยกับฝรั่งเศส (TRF-CNRS) ซึ่งสนับสนุนโดยโครงการ BRT

จัดพิมพ์โดยบริษัทอมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน) ราคา 295 บาท ความยาว 176 หน้า พิมพ์ครั้งแรก 2548

ปูราชีนี ใน Advance Thailand Geographic

นิตยสาร Advance Thailand Geographic ปีที่ 11 ฉบับที่ 86 พ.ศ. 2548 ได้ถ่ายทอดความสวยงามของทรัพยากรธรรมชาติของพื้นที่ทองผาภูมิตะวันตก โดยการนำเสนอเรื่องราว “ปูราชีนี” พระเอกประจำพื้นที่ทองผาภูมิขึ้นหน้าปก พร้อมกับเรื่องราวความน่ารักและภาพสวยๆ

ในอิริยาบถต่างๆ ที่ได้นายสิทธิพงษ์ วงศ์วิสาต ผู้ช่วยนักวิจัยโครงการ BRT ถ่ายทอดประสบการณ์การทำงานวิจัย “ศึกษาพฤติกรรมปูราชีนี” ในพื้นที่ทองผาภูมิตะวันตกเป็นเวลากว่า 2 ปี ออกมาเป็นบทความให้ได้เห็นพฤติกรรมน่ารักๆ ของปูราชีนี

จัดพิมพ์โดยบริษัท สำนักพิมพ์กรีนแมคพาย จำกัด ราคา 150 บาท ความยาว 290 หน้า ปีที่ 11 ฉบับที่ 86 พ.ศ. 2548

BRT ประชุมกลุ่มนักศึกษา รับทุน ร่วมพัฒนาแบบ ฟอร์มบันทึกข้อมูล

เมื่อวันที่ 2 กุมภาพันธ์ 2549 โครงการ BRT ได้จัดประชุมกลุ่มนักศึกษา รับทุนวิทยานิพนธ์ ครั้งที่ 1/2549 โดยมีนักศึกษาจากสถาบันการศึกษาต่างๆ เข้าร่วมกว่า 20 คน การประชุมครั้งนี้ นอกจากจะเป็นการชี้แจงทำความเข้าใจเกี่ยวกับระบบการบริหารจัดการทุนวิทยานิพนธ์แล้ว ฝ่ายเลขานุการฯ ยังได้นำเสนอแบบฟอร์มบันทึกข้อมูล (data sheet) สำหรับนักอนุกรมวิธานที่ได้ออกแบบไว้ในเบื้องต้น ให้กลุ่มนักศึกษาร่วมกันแสดงความคิดเห็นและร่วมกันพัฒนาต่อให้สมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

BRT ได้รับโล่เกียรติคุณ

เมื่อวันที่ 3 กุมภาพันธ์ 2549 โครงการ BRT ได้รับมอบโล่เกียรติคุณจากมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี ที่ให้การสนับสนุนการจัดสัมมนา 1st Field Ecology Symposium : Forest Ecology and Restoration เมื่อวันที่ 28-30 มกราคม 2548 โดยงานพิธีมอบโล่เกียรติคุณนี้จัดขึ้นเนื่องในโอกาสคล้ายวันสถาปนามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรีครบรอบ 46 ปี ณ ห้องประชุมจรัส ฉายะพงศ์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี

คุณปานกมล ศรีสุวรรณ ตัวแทนจาก
โครงการ BRT รับมอบโล่จากอธิการบดี
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี

ถ่ายภาพร่วมกันเป็นที่ระลึก

แบบฟอร์มบันทึกข้อมูล (Data sheet) สำหรับนักอนุกรมวิธาน

การเก็บข้อมูลงานวิจัยอย่างถูกต้องและเหมาะสมนับว่ามีความสำคัญมากต่อการวิเคราะห์และการนำไปใช้ประโยชน์ต่อไป ด้วยเหตุนี้โครงการ BRT จึงร่วมกับกลุ่มนักวิจัยรุ่นใหม่ TYPIN พัฒนาแบบฟอร์มบันทึกข้อมูล (Data sheet) เบื้องต้นสำหรับนักอนุกรมวิธานขึ้น โดยผู้รับทุน BRT ทุกท่านที่ยังไม่มีแบบบันทึกข้อมูลของตนเองไว้ใช้ในการวิจัยสามารถเข้าไป Download แบบฟอร์มดังกล่าวได้จาก <http://brt.biotec.or.th> ถ้าท่านได้นำไปใช้แล้วพบข้อบกพร่อง กรุณาแจ้งกลับมาทางโครงการ BRT เพื่อที่จะนำมาปรับปรุงพัฒนาให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

Minimum Field Biodiversity Data Sheet for Taxonomic Work (Version 1)

Collector (s) :

Identifier (s) :

Date.....Time.....

Collection place :

General Data:

Description; Order:Family:Genus:Species:

Common Name: Local Name:

Status: ☐ Abundance ☐ Common ☐ Rare ☐ Other.....

Threatened status: ☐ Yes.....(such as hunting, deforestation atc.) ☐ No

Utilization:

Locality; Location name: District: Province:

Coordinates; ☐ UTM ☐ Lat.-Long.

X:°N.....'

Y:°E.....'

Forest type/Habitat: ☐ Wet evergreen forest ☐ Dry evergreen forest ☐ Dry dipterocarp forest ☐ Mixed deciduous forest

☐ Grassland ☐ Wetland ☐ Communal/Building land ☐ Agricultural area

☐ Disturbed area ☐ other.....

Microhabitat:

Altitude:msl. Temp:°C Relative Humidity:%

Weather: ☐ Sunny ☐ Cloudy ☐ Rain ☐ other.....

Species description:

Animal

Evidence: ☐ Specimen ☐ Signs

Sex: ☐ Male ☐ Female ☐ Hermaphrodite

Life Stage:(e.g. juvenile, adult, larva, etc.)

Associate Species:

Behavior:

Plant

Part collected: ☐ Stem ☐ Leaf ☐ Flower ☐ Other.....☐ Duplicated.....

Photograph: ☐ Stem ☐ Leaf ☐ Flower ☐ Other.....

Niche: ☐ Epiphyte ☐ Terrestrial ☐ Lithophyte ☐ Hydrophyte

Habit: ☐ Herb ☐ Shrub ☐ Tree ☐ Climber ☐ Scandent ☐ Other.....

GBH:cm Height:m

Bark; color: texture:Sap: ☐ No ☐ Yes; color:

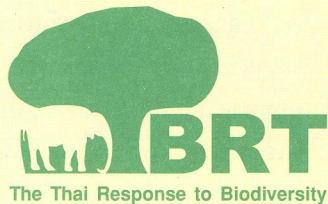
Stem color: Leaf color; Above: Underneath:

Flower: ☐ Inflorescence ☐ Solitary

Ordour; Color of Bracts: Sepals: Petals: Stamens: Pistils:

Color of Fruit; Young: Mature:

Note:

รับสมัครนักศึกษาเข้าร่วมโครงการฝึกอบรม “Ecological Research Training Course”

โครงการพัฒนาองค์ความรู้และศึกษานโยบายการจัดการทรัพยากรชีวภาพในประเทศไทย (โครงการ BRT) ร่วมกับมหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ จัดโครงการฝึกอบรมเรื่อง “Ecological Research Training Course” ขึ้นในระหว่างวันที่ 24 เมษายน-21 พฤษภาคม 2549 จึงมีความประสงค์ที่จะรับนักศึกษาเพื่อเข้าร่วมโครงการดังกล่าว โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

หลักสูตรในการอบรม :

1. อบรมกระบวนการทางวิทยาศาสตร์สำหรับการทำวิจัยทางนิเวศวิทยา เช่น การตั้งคำถามในการวิจัย การออกแบบขั้นตอนการวิจัย วิธีการเก็บข้อมูล และการวิเคราะห์ผล ผู้เข้าอบรมจะได้เรียนรู้พื้นฐานเกี่ยวกับการศึกษาประชากรพืช และสัตว์ในธรรมชาติ
2. อบรมกระบวนการวิจัย และเก็บข้อมูลด้านสังคม ชุมชน และเศรษฐศาสตร์ของชุมชนในการจัดการทรัพยากรชีวภาพ

คณะผู้ฝึกสอน : Dr. David Greenberg (ม.วลัยลักษณ์ และ University of California, USA), ดร.ฉัตรชัย งามเรียบสกุล (ม.วลัยลักษณ์), ดร.อัญชนา ประเทพ (ม.สงขลานครินทร์), Dr. George Gale และ Dr. Tommaso Savini (ม.เทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี).

สถานที่ : มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ เป็นสถานที่หลักในการอบรม และในส่วนของปฏิบัติการในภาคสนาม จะใช้พื้นที่ของอุทยานแห่งชาติเขานัน และอุทยานแห่งชาติหาดขนอม-หมู่เกาะทะเลใต้ จ.นครศรีธรรมราช

คุณสมบัติของผู้สมัคร :

1. สามารถสมัครได้ทั้งชาย และหญิง
2. เป็นนักศึกษาปริญญาตรีที่กำลังจะเรียนต่อในระดับปริญญาโท
3. เป็นนักศึกษาในระดับปริญญาโทปีที่ 1-2 ที่กำลังหาหัวข้อการทำวิทยานิพนธ์
4. มีพื้นฐานเกี่ยวกับด้านนิเวศวิทยา และมีความสนใจในการทำวิจัยในภาคสนามด้านนิเวศวิทยา หรือนิเวศวิทยาทางทะเล

ปิดรับสมัคร : 15 มีนาคม 2549 หรือจนกว่าจะได้ผู้เข้าร่วมอบรมครบตามกำหนด

การสมัคร : ส่งใบสมัคร (ไทย หรืออังกฤษ), ประวัติส่วนตัว และใบแสดงผลการศึกษา เป็นภาษาอังกฤษ โดยทางไปรษณีย์ มาที่ โครงการพัฒนาองค์ความรู้และศึกษานโยบายการจัดการทรัพยากรชีวภาพในประเทศไทย (โครงการ BRT), 73/1 อาคาร สวทช. ถ.พระราม 6 ราชเทวี กรุงเทพฯ 10400 โทรศัพท์ 0-26448150-4 ต่อ 518 หรือ 533 โทรสาร 0-26448106 หรือส่งทาง E-mail มายัง Nattha.wat@biotec.or.th หรือ Pankamon.sor@biotec.or.th ผู้สมัครควรระบุรายวิชาที่เคยเรียนเกี่ยวกับนิเวศวิทยา หรือสังคม ชุมชน และเศรษฐศาสตร์มาในใบสมัคร

สอบถามรายละเอียดเพิ่มเติม : 0-2644-8150-9 ต่อ 518 หรือ 533 ติดต่อคุณณัฐฐา วัฒนรัชกิจ หรือคุณ ปานกมล ศรีสุวรรณ